

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Θ'

ΑΡ.115.116

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θ. ΠΙΕΡΙΔΗ: "Όμηρος.—Τόλεμος —Φυλακισμένος.—Έκτέλεση (ποιήματα)

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗ: "Η γιαγιά που πέθανε παιδούλα (διήγημα)

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: Εικόνες (ποιήμα)

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: "Έλεγχο (ποιήμα)

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: "Η συμβολή των μεταβυζαντινών και νεοελλήνων
ιατρών στη λογοτεχνία της νέας "Ελλάδας (μελέτη)

ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ: Φθασάτορας (ποιήμα)

Μ. ΕΡΓΑΤΗ: Πλημμύρισε ο Βόλγας (ποιήμα)

Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑ: Οι άμαρτωλοί που έκτισαν ένα Παράδεισο (διήγημα)

ΦΩΤΗ ΑΓΓΟΥΛΕ: Κάτω απ' τ' αστέρια.—Σ' εύχαριστώ (ποιήματα)

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ: Το πολιτικόν μέλλον της Κύπρου: Πώς το βλέπει
ένας "Άγγλος (μελέτη).

(συνέχεια από μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ 1945

ΓΕΝΑΡΗΣ—ΦΛΕΒΑΡΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή για τὸ ἐσωτερικὸ 5 σελίνια
» » » » ἐξωτερικὸ 6 »
Κάθε τεύχος 1 σελίνι.

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Λευκοσία

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Φιλολογικός ἀπολογισμός.—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Τάκης Τσουσιάνης.—Τ. Μ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ, Ν. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗ: Ἐπιστολὲς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.—Κυπριακὰ Σημειώματα: ΧΡ. ΛΙΒΑ: Ἡ Παναγία ἡ Γαλόκτιστη.—ΣΩΖΟΥ Κ. ΤΟΜΠΟΛΗ: Τὸ δῆμμαν τ' ἄλουποῦ.—Κριτική: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Παγκυπρίου Γυμνασίου «Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα».—ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Τ. Ἀνθία «Ἐκβαθέων».—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Φ. Ἀγγουλὲ «Φωνές» καὶ Ἀττικοῦ «Μαργαρίτα».—Γ. ΜΑΡΚΙΔΗ: Κρίσεις γιὰ τὰ «Χρονικά» τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη (ἐπιστολή).—Εἰδήσεις.—Τύπος.—Βιβλία.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Θ'
ΑΡ. 115-116

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΓΕΝΑΡΗΣ
ΦΛΕΒΑΡΗΣ } 1945

ΟΜΗΡΟΣ

...έβασα στὸ στήθος τοῦ χτυποῦνε
...τὰ ἑκατομμύρια καρδιές.

...ρίς φοβχτες κρατᾷ
...τση κι' ὀλόφωτη
...μοῖρα
...τὰ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

...ὶ τὸ τελευταῖο παιδάκι
...ὐ ἀναπνέει τούτη τῇ στιγμή
...ὸ τελευταῖο χωριὸ τῆς Ἑλλάδας
...ν κοιτάζει μέσα στὰ μάτια.

...ἀκούει μιὰν ἀπέραντη κραυγὴ
...ὸ ἑπτὰ ἑκατομμύρια στόματα:
"Αἰῶς!" "Αἰῶς!"

...νν μπορεῖ νὰ λυγίσει.

ΠΟΛΕΜΟΣ

Δέν εἶναι σχῆμα λόγου αὐτό.
Δέν εἶναι εἰκόνα
γόνιμης φαντασίας.
Εἶναι τὸ πὼς γινήκανε τὰ πράγματα
στὴν Εὐρώπη
στὰ 1940.

Ἀκρίδες!
Ἦρθαν ἀκρίδες,
κύματα ἀκρίδες,
κίτρινες, σιχαμερές ἀκρίδες,
ἀκρίδες, ἀκρίδες, ἀκρίδες!

Κι' ὁ κόσμος ὅλος γίνηκε
μιὰ γιγάντια κιτρινίλα
κι' ἓνα γιγάντιο θρόϊσμα
ἀπὸ ἀμέτρητα μικρὰ σαγόνια
ποῦ ροκανίζαν τὰ πάντα.

ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ

Δυὸ τετραγωνικά μέτρα
κάτω ἀπ' τὰ πέλματά του
πού μπόρειαν νὰ μετρήσουνε τὴ γῆ.

Τέσσερις τοῖχοι
σφίξανε στὴν πανάλια τους
τὸν κόσμον ὅλο.

Μὰ τὰ φτερά, τὰ φτερά τῶν ὀνείρων του,
ποιὸς δεσμοφύλακας θὰ τὰ σκλαβώσει
μὲ ποιῆς χειροπέδες ;

Κυκλοφέρνουν σὲ οὐρανοὺς ἀπέραντους
καὶ ἀργοδιαβαίνουν γελῶντας.

Ὁχι, δὲ στένεψε ὁ στίβος !
Δυὸ τετραγωνικά μέτρα
φιάνουν.
Θὰ πολεμήσει.

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Ἡ κόκκινη βεντάλια τοῦ πολυβόλου
ἄνοιξε ξαφνικά
κροταλίζοντας.

Ἐκεῖνος σωριάστηκε στὴ γῆ.

Ὅμως, στὴ θέση του, πρὶν πέσει
εἶχε ἀρχίσει νὰ ὑψώνεται
μαρμαρένια κολῶνα
ἀστραφτερὴ καὶ πάλλευκῃ
— Ζήτω ἡ λευ.... — κι' ἔσπασε.

Τὸ πολυβόλο θὰ φύγει ντροπιασμένο,
τὸ κουφάρι θὰ φύγει.
Θὰ μένει ἐκεῖ γιὰ πάντα,
ἀστραφτερὴ καὶ πάλλευκῃ,
μαρμαρένια κολῶνα
πού τὴν ἔσπασαν οἱ βάρβαροι :

— Ζήτω ἡ λευ....

(Ἀπὸ τὰ «Ἐπικάιρα Σκίτσα»)

Θ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

Η ΓΙΑΓΙΑ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΠΑΙΔΟΥΛΛΑ

Τι ώραία πού ήταν τότε! Θυμάται χωρίς να κοιτάζει ν' αφυπνιστεί. Τό ξέρει πώς είχε αξία να ζήσει χίλιες φορές ακόμη, και μια ευδαιμονία κυλάει μέσα στην ψυχή της που σηκώθηκε ξαφνικά από το λήθαργο του θανάτου για να νοσταλγήσει.

Τό ποτάμι που αδιάκοπα νανουρίζει τα νερά του δίπλα στα όνειρά της έπαιρνε κάπου, κάπου ένα χρώμα ξανθοκίτρινο. Κυλούσε ξανθοκίτρινο και περνούσε μπροστά της όπως ή εύλογη μένη αγαλίαση που πρέπει ν' αφήνει ο Θεός να βλέπει στον Παράδεισό του για να ευχαριστεί τους δικαίους. "Όταν άπλωνε τα χέρια της ν' αγγίξουν τα νερά του ποταμού, τι ώραία πού ήταν, γεμίζανε ρευστό χρυσάφι.

Και ή ανθισμένη αμυγδαλιά που κυριαρχεί μέσα στον κήπο της πού είχε ή εύλογία της γής, τι μεγάλο θαύμα να ζή ανθισμένη. Θυμάται, κάποτε είχε ζήσει ανθισμένη ένα ολόκληρο χρόνο, χωρίς χειμώνα ή καλοκαίρι, δυό ολόκληρα χρόνια, τρία συνέχεια, σάμπως ένα ατελείτητον αιώνα! "Αν ράντιζε την ανθισμένη φυλλωσιά της με τό ξανθοκίτρινο νερό του ποταμού, άνθιζε χρυσάφι καθαρό που ζούσε ένα ολόκληρο χρόνο χωρίς χειμώνα ή καλοκαίρι, δύο ολόκληρα χρόνια, τρία συνέχεια, σάμπως ένα ατελείτητον αιώνα.

Την ίδια εποχή τ' αηδόνι είχε γοητευτεί από τό τραγούδι του και δέ σταμάτησε ούτε στιγμή τές εύλογημένες εκείνες νύχτες. Πώς τραγουδάει! Νομίζει κανείς πως έκλιπαρεί, πως γητεύει, πως εξορκίζει, ότι αγνότερο έχουμε μέσα μας να μη προδώσει την άναμυνή μας γιατί τότε, αλλοίμονο!, είμαστε χαμένοι. "Ετσι τραγουδούσε τ' αηδόνι ένα χρόνο ολόκληρο χωρίς χειμώνα ή καλοκαίρι, δυό ολόκληρα χρόνια, τρία συνέχεια, σάμπως ένα ατελείτητον αιώνα! Μέχρις ότου ή ίκεσία και ή επιθυμία του κυκλοφορεί μέσα στο αίμα της, για να αναπηδήσει ως την επιφάνεια της επιδερμίδος, και ν' άνθίσουν στα μάγουλά της όπως τα λευκά άνθη της αμυγδαλιάς της.

"Αν δέν ήταν τόσο ζωηρή και νέα θα έκλεινε τότε τα μάτια της και από τό βάθος της καρδιάς της ή επιθυμία της ίκεσία άγνή θα χοροπήδαε τον άρμό, ρυθμικό χορό της πραγματοποίησης. "Η άνάμνηση περνά τώρα σαν ένα ύστατο οίγος πάνω από τη συγκινημένη ψυχή της που ετοιμάζεται να ζήσει έστω τώρα τό όνειρό της. Είχε άρχίσει τό τραγούδι του αηδονιού, το ποτάμι έρρεε σιγανά ξανθοκίτρινο και ή όμορφη αμυγδαλιά ανθισμένη οίγοϋσε στο φίλημα του φεγγαριού. Σάν να ένίωσε ο χρόνος τόν πόθο της και τέντωσε τόν ατελείτητον αιώνα να φτάσει ως τές τελευταίες της ώρες. "Η γιαγιά ήξερε: "Αν πορεύσει να κοιμηθεί κανένας τέτοιαν ώρα κλείνοντας μέσα στα στήθη του μιάν άγνή επιθυμία, άμαρ-

τωλὸς εἴτε δίκαιος ξυπνᾷ μέσα στὸν κόσμον ποὺ ὄνειρευτήκε. Αὐτὸ δὲν προσπαθοῦσε νὰ κάμει σ' ὅλη της τὴ ζωή; "Ἄς ἦταν νὰ γίνεи τὴν τελευταίαν ἔστω στιγμή, μισὸ λεπτὸ πρὶν κλείσουν γιὰ πάντα τὰ μάτια της. Εἶνε ἀρκετὴ τόση δὲ εὐτυχία!

* * *

Τώρα εἶνε ὁ δεύτερος χρόνος ποὺ περνάει στὸ στρώμα κατάκοιτη. Ἀποπατίζεται πάνω της στὸ στρώμα καὶ μὲ ὅλη τὴ φροντίδα τῶν δικῶν της δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφευχθεῖ μιὰ ἄσχημη μυρωδιά, σὰν σαπηνένα οὖρα ἢ κρέας ἀνθρώπινο, ποὺ ἔχει καεῖ μέσα σὲ βρωμερὲς ἀναθυμιάσεις. Ἀπὸ τὸ ἓνα πλευρὸ εἶνε παραλυτὴ δεξὶ πόδι καὶ δεξὶ χερί, ἡ γλῶσσα της εἶνε δεμένη καὶ δὲ μπορεῖ ὅ,τι τῆς ἔμεινε ν' ἀκολουθήσει μιὰ προσταγή, γιὰτὶ φαίνεται πὼς δὲν ἀντιλαμβάνεται καλά ἢ δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ προστάξει τὰ μέλη της, ἀκόμα ὅσα θεωροῦνται εὐρωστα.

Γὴν καθίζουν στὸ στρώμα ἢ πάνω σὲ μιὰ καρέκλα χωρὶς ὅμως νὰ μπορεῖ νὰ διατηρήσει τὴ θέση της γιὰ πολὺ καὶ διαρκῶς ἔχει κατεβασμένο τὸ κεφάλι της, σὰ νὰ ἔχει ραγίσει κάποιος σπόνδυλος τοῦ αὐχένου καὶ πρόκειται νὰ κοπεῖ, ἂν κρατήσῃ τὸ βύρος μιᾶς στητῆς κεφαλῆς. Προετοιμάζεται γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι, γιὰ τὰ μέρη ποὺ ἀπορροφοῦν τοὺς ἐπισκέπτες καὶ δὲν ἀφήνουν οὔτε τὸ κόκκαλο τῆς ἀνάμνησής τους. Καὶ διστάζει.

Τὲς περισσότερες νύχτες ἔχει φοικτοὺς πόνους. Ἔχουν προηστεῖ τὰ πόδια της καὶ τὴν ἀναγκάζουν νὰ οἰμῶζει—κάτι τὸ ἀποτρόπαιο σ' αὐτή.

Καὶ τὸ χειρότερο. Δὲ μπορεῖ νὰ συνεννοηθεῖ μὲ τοὺς δικούς της. Δὲ μπορεῖ νὰ ὀρίσει οὔτε μὲ λόγια, ἀλλὰ οὔτε μὲ νεύματα ἢ τίποτε ἄλλο τί θέλει ἢ τί θὰ πρέπει νὰ τῆς κάμουν γιὰ νὰ ξελαφρώσει, καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ θέληση ὄλων ἢ κάμωρῃ ἔχτος ἀπὸ τὲς οἰμωγὰς τοῦ πόνου γεμίζει συχνὰ μὲ τὲς φωνὲς τῆς ἀπελπισίας καὶ τὰ κλάματα τῆς ἀπόγνωσής ὄλων. Ἐνα τριγυρὰ κωμικὸ συσσωρευμα ἀνθρώπων, δυστυχίας καὶ ἀναμνήσεων. Γιατὶ εἶνε τὸ θέλουν εἴτε δὲν τὸ θέλουν αὐτὲς ἔρχονται καὶ καταλαμβάνουν τὴ θέση τους δίπλα τους κάποτε γιὰ νὰ τοὺς προσπατεύσουν καὶ κάποτε γιὰ νὰ ἐπιβαρύνουν τὴν κατάστασιν. Πὼς καλεῖ μέσα ἀπὸ τὸν πόνο της ὅτι συνηθίζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπικαλοῦνται τὲς ὥρες αὐτὲς τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ ἀθεράπευτου! Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἤθελε νὰ τ' ἀκαῖσει ἔστω καὶ ὅταν ἀκόμῃ θὰ ἤξερε πόσο θὰ πλούτιζε τὴν πείρα του καὶ μαζὺ τὴν ἀνθρωπιά του.

"Ἄν ὅλα εἶνε ἓνα ἀνακάτωμα χωρὶς διαλογὴ καὶ μόνο ἡ τριβὴ τῶν αἰῶνων ταίριασε στὴν τροχιά αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ὅ,τι ἐκλήθη νὰ συνέλθει γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ὅ,τι ὑπάρχει, ὁ πόνος καὶ ἡ μίσηρ δυστυχία ἔτυχε νὰ ταίριαζον εὐκολώτερα μὲ ἀπειράριθμα ἄλλα συμβαλλόμενα. Ἡ ἀηδία ἔχει τὸ καλὸ ὅτι ἀποστρέφεται. Καὶ ὅταν ἀποστραφεῖς κάτι σῶζεσαι, τουλάχιστον ἀπὸ αὐτό. Ὅμως ἡ ἀθεράπευτὴ μίσηρ τῆς ἀγάπης ποὺ δὲ μπορεῖς νὰ ἀρνηθεῖς; Σοὺ ἀλέθει μέρα νύκτα τὰ νεῦρα καὶ τὸ μυαλὸ τῶν ὁστών.

Τὲς νύχτες σαπίζει λεπτὸ μὲ λεπτὸ πίνω στὸ στρώμα της ἡ ἀκουμπημένη πάνω σένα τραπεζάκι καὶ ὅλοι τριγύρω τη, ἀρρωστοῦν λεπτὸ μὲ τὸ

λεπτό. Ἀρρωσταίνουν τὴ λίγη χαρὰ πού ἔφεραν μαζί τους, τὴ λίγη καλοσύνη πού τοῖς ἔκαμε τὴ χάρη νὰ τοὺς συντροφεύσει.

* * *

Ἡ κατάσταση τῆς ὅσο πάει καὶ χειροτερεύει. Φαίνεται μάλιστα νὰ μὴν ὑποφέρει τὴ σταθερὴ ἀκίνησιν καὶ εἶνε ἐκδηλὴ στὸ πρόσωπό τῆς ἡ προστιθεὶς νὰ τῆς ξεφύγει. Ἐχει μέσα στὸ μισοσβυσμένο τῆς βλέμμα τὴν ἀνησυχία τοῦ ἀνθρώπου πού ἐτοιμάζεται γιὰ μακρυνὸ ταξίδι, μιὰν ἀνησυχία λίγο κουρασμένη θαρρεῖς, λίγο περισσότερὸ ἄνυλὴ γιὰ τῆς λείπει ἡ κίνησις.

Τὸ πρῆξιμο τῶν ποδιῶν ἐξακολουθεῖ νὰ κρατεῖ παραμορφωμένα τὰ πόδια τῆς καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης ἔχει δώσει στὸν ἐξευτελισμὸ κυριαρχικότητα ἀνυπερβλήτῃ ὅπως τοὺς ὑποχρεώνει νὰ λαμβάνει χώρα. Τί μάταιος κόπος νὰ μὴ περιορίζεται κανεὶς στὴν ὕλῃ τῆς σάρκας καὶ νὰ μοῦ ἐπιμένει διαρκῶς νὰ τὴ διχοτομεῖ καὶ νὰ ἐξαλείφει τὸ ἓνα δευτέρου μὲ τὴ μαγεία τοῦ ἀπιαστοῦ! Νὰ θυμᾶται ἀκόμη πάνω σ' αὐτὸ τὸ στρῶμα τῆς ἐξευτελιστικῆς δυστυχίας τὸ χρυσοκίτρινο ποτάμι, τὴν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά καὶ τὸ ἐρωτευμένο ἀηδόνι πού κάποτε τῆς κράτησαν συντροφιά ἓνα χρόνον χωρὶς χειμῶνα ἢ καλοκαίρι, δὺὸ ὁλόκληρα χρόνια, τρία συνέχεια, σάμπως ἓνα ἀτελεύτητο αἰῶνα! Τὸ στρῶμα πάνω στὸ ὁποῖο συνεχίζει τὸν ἀτελεύτητο αἰῶνα μυρίζει ἄσχημα ὅτι καὶ νὰ τοῦ κάμεις. Ὑλῃ ἀνταλλαγμένη καὶ νερὸ περασμένο ἀπὸ ἀνθρώπινα νεφρά. Ὅμως τὸ χρυσοκίτρινο ποτάμι, ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά καὶ τὸ ἐρωτευμένο ἀηδόνι δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτε. Ζοῦν μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους πού εἶχαν τὴν τύχη νὰ εὐνοηθοῦν ἀπὸ τὴ μοῖρα καὶ τὴν κατάλληλὴν ὥρα. Ὅσο καὶ νὰ εἶνε μισοσβυσμένο τὸ βλέμμα τῆς, διακρίνει κανεὶς στὸ βάθος τὴν εἰκόνα τους. Γιὰ νὰ μὴ ἐξαλείφεται λοιπὸν τὸ ἓνα δευτέρου, ἀφοῦ δὲ μπορεῖ ὁλόκληρῃ, τῆς διχοτομημένης σάρκας;

Ἴσως γι' αὐτὸ καλεῖ κάποτε ὅλους μὲ τὴν ἄλληλῃ ἔκφραση τῆς καὶ τὸ σπῖτι ἀναπάντεχα μυρίζει λιβάνι καὶ ἐσταυρωμένο. Ἐνας, ἓνας οἱ ἀνθρώποι τοῦ σπιτιοῦ παρατοῦν τὲς ἀσχολίες τὲς δικές τους καὶ προσηλώνονται. Εἶναι στιγμὲς πού ἓνα πάναγγο φῶς καλύπτει τὸ ἀδύνατο πρόσωπο τῆς γιαιγιάς καὶ τὴν κάμνει νὰ φαντάζει μέσα στὸ ἀπλὸ δωμάτιο σὰν μιὰ εἰκόνα βιβλικὴ φερόμενὴ ἀπὸ πολὺ μακρυνά, ἀπὸ ἐκεῖ πού ἔρχονται οἱ ἄγγελοι τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τὰ θαύματα τῶν θεῶν πού μιλοῦν χωρὶς νὰ παρυσιάζονται, λένε, διὰ τοῦ στόματος ἐκείνων πού διάλεξαν.

Κατάλαβαν τελευταίως οἱ ἀνθρώποι τοῦ σπιτιοῦ πῶς διαρκῶς τὴν τυρανεῖ μιὰ μορφή πού ἀπουσιάζει, νὰ δοῦμε πόσα χρόνια. Μιὰν ἀπὸ τὲς παράξενες νύχτες τοῦ λιβανιοῦ καὶ τοῦ ἐσταυρωμένου τράβησαν κοντὰ τῆς τὸ ἔρμαράκι μὲ τὲς φωτογραφίες καὶ τὴν βοηθήσανε νὰ τὲς δεῖ. Μὲ τὸ ἓνα τῆς χέρι καὶ τὴν μισοκρεμάμενὴν ματιὰ τοῦ κεφαλιοῦ πού εἶνε ἐτοιμὸ νὰ πέσει τὲς εἶδεν ὅλες μιὰ καὶ μιὰ χωρὶς νὰ διαλέξει καμιά, χωρὶς ν' ἀφήσει κανένα νὰ ἐννοήσῃ πού ἤθελε νὰ ἐντοπισθεῖ ἡ στοργὴ καὶ ἡ νοσταλ-

γία της. Μόνο όταν έτελείωσε, αναστέναξε βαθιά και την άκουσαμε να μαςά κάτι φθόγγους σαν ένα τραγούδι με δυο γραμμές που έλεγε

«Καλώς τον καλώς ώρισε !
Καλώς τον καλώς ώρισε !»

τραγουδημένο σένα σκοπό λαϊκό με αφάνταστη τή νοσταλγία μέσα του.

«Καλώς τον καλώς ώρισε !
Καλώς τον καλώς ώρισε !»

Δέν ξέρει κανένας σέ ποιόν ή ποῦ απευθύνεται. Νοιώθουν ὅμως ὅλοι νά συνταράζονται συθέμελα. Νομίζει κανείς ὅτι πρόκειται νά διαρραγεῖ ἡ γιαγιακίστικη καρδοῦλα της ἔτσι ὅπως τήν αἰσθάνεται ἀπό συντονισμό νά δονεῖ μέσ' τή δική του. Πρόκειται νάρθει κανένας λοιπόν ! Κάποιος νά ἔχει παρουσιαστεῖ μπροστά στά θαμπά της μάτια ! Τό γνώριμο πρόσωπο ἢ τό πρόσωπο τό πάντα ἀναμενόμενο ! Καλώς τον λοιπόν. Καλώς ὥρισε. Καλώς νά ὀρίσει. Εἶναι ἡ χαμένη χαρά, ἡ ἀκατανόμαστη ἀγαλλίαση, ἡ τελευταία ματιά ποῦ μένει στό βάθος καί πᾶει μαζί μας στόν ἄλλο κόσμο καί ἀπό κεῖ πάρα πέρα ἀκόμη. Καλώς νά ὀρίσει.

* * *

Ἀπό τότε τό θαῦμα συνετελέστη. Ἡ δυστυχία κατοικεῖ μέσα στό ἴδιο σπίτι καί ἡ γιαγιά περιμένει καρτερικά τήν μεγάλην ὥραν. Ἡ ἀγάπη ποῦ ξεχειλᾷ τή ματιά της ἐξάγνισε τόν ἐξευτελισμό καί τήν ταπεινώση καί ἔκαναν τόν κόπο καί τήν καρτερία νά μαλακώσουν μέσα στήν καρδιά τοῦ σπιτιοῦ καί νά τό ἀγιάσουν. Μιά ἀπό τές τελευταῖες μέρες ἐπεσκέφθη τό σπίτι μιᾷ περαστικῇ γνώριμῃ. Ἦταν γιά μιᾷ γοήγορη, πολύ βιαστικῇ ἐπίσκεψι. Ἐντούτοις τό μεσημέρι κάθισε μαζί τους στό τραπέζι καί σιωποῦσε χαρμόσυνα. Ἐπίσης τό βράδυ καί ὅταν ἡ γαλήνη τῆς βραδυᾶς καί ἡ ἐξουθένωση τῆς ἀπόλυτης σιωπῆς κάλυψε τό ἐρημικό σπιτάκι, ἡ παλιά περαστικῇ γνώριμῃ στηρίχτηκε στό μπρίτσο τοῦ νεώτερου τοῦ σπιτιοῦ καί τοῦ ἐκμυστηρεῦτηκε μέσα στήν κατάνυξη τῆς στιγμῆς. «Μοιάζει μένα σπίτι ἁγίων τό ἐρημιτήριόν σας. Ἐδῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ μποροῦν νά βροῦν τήν ἀποκατάσταση τῆς συνείδησής τους καί οἱ ἀπογοητευμένοι δύναμη νά ξαναφτιάξουν τή ζωή τους».

Κάτι ἀπό τήν ἁγιοσύνη αὐτῇ νοιώθει ὁ κάθε ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Μιά προστασία ἀδιεκπέραστη ἐναντίο κάθε κακοῦ, ἰδίως κάθε τι ποῦ θά μπορούσε νά μειώσει τήν ἀνθρωπιὰ τους. Καί τυλίγονται διαρκῶς περισσότερο, μέ μεγαλύτερη ἀφοσίωση στήν προστασία αὐτή. Τούς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά μάθουν τόν ἐξευτελισμό, τή μίσηση, δυστυχία, τήν ἀπεινώση τῶν ἀξιών καί τώρα ξεκουράζονται κάτω ἀπό τήν εὐεργεσία της.

Κάθε βράδυ οἱ καθυστερημένοι περνοῦν ἀπό τό δωμάτιο της καί τήν πλησιάζουν εἴτε πάνω στήν καρέκλα τῆς ἀγορνιᾶς της, εἴτε στό στρώμα τοῦ ἀνήσυχου της ὕπνου. Τό πρόσωπό της διαρκῶς ἀπαντᾷ βάλσαμο καί ἀσφάλεια. Στήν τελευταία στιγμῇ τῆς νύχτας πρὶν ἀπό τόν ὕπνο τήν πλησιάζουν καί κεῖ δένουν τήν ὑπαρξή τους μέ τή στερεότητα καί τή δι-

άρχεια τῆς στοργῆς τῆς. Ξέρουν ὅλοι καὶ κείνη καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ ὅτι ἐδῶ, ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τῆς ζωῆς ὡς τὸ θάνατο, δὲν ὑπάρχει κίνδυνος προδοσίας. Ἡ ἀγάπη τους γεμίζει τὰ στήθη τους μὲ τὴ γαλήνη τῆς ἀπόλυτης βεβαιότητος, μὲ τὸν ἀέρα νομίζει κανεὶς, ποὺ περιλούζει θάλασσες καὶ βουνά, φῶς καὶ σκοτάδια. «Αὐτὸ εἶνε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται» αἰσθάνεται ὁ καθένας καὶ ἀναπνέει κανονικά. Ὅλη ἡ πίκρα τῆς σκληρῆς ζωῆς ποὺ τοὺς εἶχε δεῖξει κοφτερά δόντια καὶ κρεμό, ὁ ὁδυνηρὸς πόνος τῆς προδοσίας ποὺ στενεύει τὲς ὁπὲς τοῦ καρδιακοῦ μυός, ἡ ἀποτυχία ποὺ καυκάλισσε τὴ θέληση καὶ πίσσωσε πάνω στὰ χεῖλη τὸ χαμόγελο, δέχονται τὸ μισοσβυμένο βλέμμα τῆς μελλοθάνατης καὶ ἀποβάλλουν τὴ βλαβερότητα τους. Μυλακώνει ἡ κακὴ στιγμή, φουσκώνει ἡ ἀδυνατισμένη χαρὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ νοιώθουν ὅλοι, μαζὺ μὲ τὴ γιαγιά, τὲς ὑπερούσιες αὐτὲς ὥρες, τὴν ψυχὴ τους εἵπλαστη καὶ πορώδη ἔτοιμη νὰ ἀπορροφήσῃ ὅ,τι τὴν πλησιάσει καὶ νὰ φορμωριστῇ κατὰ τὰ αἰσθήματα ποὺ περιζελεῖ.

Ἡ γῆ ποὺ βᾶσταξε καὶ βασιτίζει τὸ βάρος τους, ποὺ κάμνει τὸ χόρτο καὶ τὸ λουλούδι, τὸ δέντρο καὶ τὸ βράχο νὰ φυτρώνει καὶ νὰ τοὺς περιβάλλει, ὁ οὐρανὸς ποὺ στέκεται πάντα μακριά, μυστηριώδης κι' ἔλκυστικός, τὸ πουλὶ ποὺ χίττει τὴ φωλιά του δίπλα τους καὶ ποὺ τοὺς κρατεῖ πάντα συντροφίᾳ ἢ τοὺς ἀποχαιρετᾷ γιὰ νὰ φύγει καὶ πάλι νὰ ξανάρτει, τὸ ζῶο, ποὺ μύρισε τὸ χέρι τους καὶ ἔτρεξε κλωιδόντας τὰ πσινά του καὶ ἄφησε τριγύρω τους τὸ γλιμντισμά του, ὅλα δένονται αὐτὴ τὴ στιγμή μέσα στὸ γῶρο ποὺ λαμβάνει χώρα τὸ αἶσθημα, καὶ πᾶνε καθαρὴ οὐσία τῆς ψυχῆς μέσα στοὺς πόρους τῆς γιὰ νὰ τὴ θρέψουν καὶ νὰ τὴν πλάσουν, στοιχεῖα ἀγνῆς νοσταλγίας αἰωνίου πόθου.

Αὐτὲς τὲς τελευταῖες ὥρες, τὰ τελευταῖα δευτερόλεπτα πρὶν ἀφήσουν τὴν περιπέτεια τῆς ἡμέρας νὰ ἀναπολήσει στὸ κρεβάτι τοῦ ὕπνου, ἡ μελλοθάνατη τοὺς συμφιλιώνει μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, μὲ τὴν κακία καὶ τὴν καλοσύνη, μ' αὐτὸν τὸν κόσμον, μὲ τὸν ἄλλον καὶ μὲ τὸν ἄλλον. Αὐτὸ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ πολὺ. Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ἔχει φτάσει τὸ τελευταῖο σκαλὶ τῆς κλίμακος τῆς καὶ ὅλοι βιάζονται, ἀκόμη καὶ ἡ γιαγιά. Δὲν πρέπει νὰ κυτᾶσουν πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τόσο μεγάλο ὕψος. Ἡ σκοτοδίνη προσβάλλει τ' ἀνθρώπινα μάτια. Τὴ στολίζουν λοιπὸν κάθε μέρα μὲ κορδελίτσες καὶ μὲ φιογγους, μὲ καθαρὰ, ὥραϊα φορέματα καὶ περιμένουν ὅλοι. Μέσα στὸν παλμὸ τῆς ἀναφθρῆς σχεδὸν φωνῆς τῆς ξεδιαλύνει κανεὶς τραγουδάκι μὲ τὴν ἀναδιπλωμένη γραμμὴ ποὺ πηγάζει ἀπὸ παλιὰ λαϊκὰ μοτίβα καὶ σοῦ ξυπνᾷ ἀκέραιη τὴ νοσταλγία,

«Καλῶς τον καλῶς ὠρισε,
καλῶς τον, καλῶς ὠρισε»

καὶ ὅλοι μέσα στὸ ξεμοναχιασμένο σπίτι ἀναμένουν.

* * *

Εἶνε Μᾶης ὁ μήνας. "Ἄλλες χρονιὲς θὰ εἶχε φέροι κι' ὅλας ἡ μυρωμένη ἀνοιξὴ τὸ θερμὸ καλοκαίρι. Ὅμως φέτος ἡ ἐποχὴ μοιάζει μὲ κάτι ἄλλες χρονιὲς ἀνώμαles καὶ περίεργες. Ἐχει τὸ ξεμοναχιασμένο σπιτάκι κάθε μιὰ τὴν ἄλλη σιγανὲς βροχὲς ποὺ τὲς κουβαλάει ἕνας καιρὸς ἀνακα-

τωμένους, ἐνοχλητικὸς καὶ ἴσως κάποτε εὐχάριστος. Κυκλοφέρουν ὅλοι οἱ ἄνεμοι. Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου ὥς τὴ δύση καὶ κάποτε ἐξακολουθεῖ καὶ ὕστερα, ὁ ἄνεμος ἀλλάζει διαδοχικά. Ἀρχίζει ἀνατολικὸς, στέκεται ἀνάμεσα νότο καὶ ἀνατολή, νότο, νότο καὶ δύση, δύση καὶ δόστος δίνει γύρω κουνιζώντας καὶ σκορπίζοντας μαῦρα, λίγο ξεθωριασμένα νέφη ποὺ κάνουν βόλτες, ἓνα κύκλο, πάνω ἀπὸ τὸ ξεμοναχιασμένο σπίτι τῆς γιαιγιάς. Κάποτε μιὰ βροχὴ περιεργὴ ριπίζει τὴ γῆ.

Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε τὸ κριθάρι νὰ χρυσίσει καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὸ θερίσουν καὶ νὰ τὸ στιβάσουν σὲ θεμονιές ἀπὸ δερμάτια. Ἡ γιαιγιά ἔδωσε νὰ καταλάβουν στὸ σπίτι ὅτι ἤθελε νὰ δεῖ χρυσάφενιο κριθάρι γιὰ τελευταῖα φορὰ, ἀφοῦ δὲ θὰ μπορούσε νὰ χαρεῖ ἄδρὸ σιτάρι. Ὅμως μ' αὐτό, ἔδωσε νὰ καταλάβουν, θὰ εὐλογήσουν ὕστερα ἀπὸ λίγο οἱ ἄνθρωποι τὴ μνήμη της. Ἀκόμη-τῆς ἔχουν φέρεϊ ἀπὸ ὅ,τι ὑπάρχει στὸ ξεμοναχιασμένο σπίτι. Πουλερικά ποὺ μεγαλώνουν τώρα, τὰ μικρὰ γατάκια ποὺ τὰ γέννησε στὴ ντουλάπῃ ἢ μητέρα τους πρὶ λίγες μέρες, τὸ σκύλο, μικρὰ περιστεράκια, αὐγὰ ἀπὸ τὲς φωλιές τῆς καρδερίνας καὶ τοῦ στρουθοαηδονιοῦ. Τ' ἀγγίζει ὅλα μὲ τὸ ἓνα τῆς χέρι καὶ ἀφήνει τὴ μισοσβυσμένη τῆς ματιὰ νὰ κρεμαστεῖ πάνω τους καὶ τὰ χαϊδεύει μὲ τὴν ἀπέραντη στοργή της, ποὺ τὸ νοιώθει πιά ὁ καθένας, δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Παρεκάλει ἀκόμη ν' ἀκούσει μουσικὴ. Κάτι πλάκες τοῦ Σιούμαν καὶ τοῦ Μπάχ καὶ ὅταν τελειώσαν εἶπε μὲ τὴν παράξενη τῆς γλώσσα ποὺ μόνο οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ ἐννοοῦν. «Δὲ θὰ κοιτίσετε φέτος περιβόλι; Διαρκῶς βρέχει;» Ὅταν εἶγε ἀποκάμει καὶ τὴν ἐξάπλωσαν στὸ κρεβάτι της, ὁ νεώτερος ταῦ σπιτιοῦ ἔβαλε μπροστὰ τὴ μηχανὴ καὶ ἡ ἀκοή της ἀντιλοῦσε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ στοχασμοῦ της τὸν κρότο της τὸ ρυθμικὸ μὲ τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ. Ἦταν ἡσυχ.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔπαψε πιά νὰ μιᾷ. Βούτηξε τὴ ματιὰ της στὸ βάθος τῆς προσοχῆς της καὶ σταμάτησε. Εἶνε χτενισμένη ὅμως καὶ κορδελίτσες μὲ παιδικοὺς φιογγοὺς στολίζουν τὸ κεφάλι τῆς γιαιγιάς. Τὶ εὐλογημένη στιγμή! Ἐκλείσε τώρα τὰ μάτια καὶ περιμένει. Ὅλοι μέσα στὸ σπίτι τὸ νοιώθουν. Εἶνε τὸ τραγούδι ποὺ τραγούδησε τελευταῖα ἢ γιαιγιά καὶ τώρα αὔλῃ ἀναμονὴ λάμπει στὸ πρόσωπό της ποὺ σιγὰ, σιγὰ ἀποβάλλει τὸ φῶς αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Κάτι ἀπὸ τὴ μουσικὴ ποὺ ἄκουσε χθές, κάτι ἀπὸ τὴ σημασία τῶν πραγμάτων ποὺ εἶδε χθές, κάτι ἀπὸ τὸ βαρύτερο νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἀγιασμένο ἀπὸ τὸ χθές καὶ τὸ σήμερα ποὺ τὰ χωρίζουν αἰῶνες καὶ τὰ δένουν μόνο ἄορατες συγγένειες ποὺ πιστοποιοῦνται μέσα στὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ σπιτιοῦ.

«Καλῶς τον, κολῶς ὠρισε
Καλῶς τον, καλῶς ὠρισε»

ἀκούει ὁ καθένας μέσα στὸ ξεμοναχιασμένο σπίτι νὰ κτυπάει ἡ καρδιά του μὲ τὴ γνώριμη γιαιγιακίστικη νοσταλγία. Καλῶς νὰ ὀρίσει λοιπόν. Καλῶς ὠρισεσ μεγάλε ἀφέντη, ἑραστή τῆς ἐπιθυμίας ποὺ κατοικεῖ

στά μύχια τῆς ψυχῆς, ἔρως καὶ φῶς, ζωὴ καὶ θάνατος, φόβος καὶ ὑπόσχεση, ἀρχὴ καὶ τέλος, τέλος καὶ ἀρχή. Καλῶς ὥρισες.

Τὸ σπῖτι ὅλο προσευχήθηκε δίπλα ἀπὸ τὴν νεκρὴν γιὰ ὁλόκληρη τὴ νύχτα στὸ φῶς τῶν ἀναμένων κεριῶν ποὺ παραστέκουν. «Εἶναι ἐξαγνισμένη ἡ ψυχὴ μου—προσεύχεται τὸ ξεμοναχισμένο σπῖτι—καὶ τὴ νοιώθω νὰ φτερουγίζει μαζὺ μὲ τὴν γιὰ δῖπλα στὰ πόδια σου. Σ' εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ δυστυχία ποὺ μᾶς ἔστειλες. Τί θὰ ἦταν ἡ ψυχὴ μας χωρὶς αὐτή;» Καὶ ξαφνικὰ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ καθενὸς ἄρχισε νὰ ῥέει ἓνα ξανθοκίτρινο ποτάμι. Δίπλα ἡ ἀμυγδαλιὰ φούντωνε μὲ τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ της καὶ τὸ ἐρωτευμένο ἀηδόνι τραγουδοῦσε εὐτυχισμένο. Τί ὥραϊα ποὺ ἦταν! Πόσο θὰ κρατοῦσε; «Ἐνα ὁλόκληρο χρόνον χωρὶς χειμῶνα ἢ καλοκαίρι, δύο χρόνια μεγάλα, τρία συνέχεια, σάμπως ἓνα ἀτελεύτητον αἰῶνα» ἀκούστηκε ἡ πεθαμένη γιὰ νὰ φωνάζει.

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ

Γλυκὲς εἰκόνες ποὺ ἀκριβῆ κερνᾷτε νοσταλγία
καὶ ποὺ στῆς ἀνοιξης νοερά τῇ γοητεία πλανιέστε,
πόσο ἡ ψυχὴ ποὺ ἐλύγισε στὰ τραχεῖα τὰ μωράγια
τὸ θαμπὸ χρῶμα σας ζητᾷ καὶ τὴ θαμπὴ μορφή σας!
(Θαμπὴ πολὺ ποὺ ἀπόμεινε, κι' ὅλο πιὸ ἄϋλη μένει,
κι' ὅλο πιὸ ἄϋλη γίνεται, σὰν μακρυνὴ ὀπτασία...)
Πῶς φρίσσει ἡ δόλια ἢ καλαμιὰ στῶν ξεφύρων τίς αὔρες;
Στὰ ἐρατεινὰ μηνύματα τὸ πρᾶο κορμὶ πῶς γέρνει,
γεμίζοντας τὴ λαγκαδιὰ παθητικὴ ἱκεσία;
Ἔτσι ποθεῖ ἡ φτωχὴ ψυχὴ βαθειὰ βαθειὰ νὰ θροῖσει
μνήμη ἀγαθῇ, μνήμη ἀκριβῇ, ἡ θαλερὴ σου ἡ μνήμη.
Μὰ ἔρχεται ὁ πόνος ξαφνικά, θνητοῦ καὶ σκλάβου ὁ πόνος,
σὰν ἄγιος ἔρχεται σιμουνὶ στὴ σιγὴ τῆς ἐρήμου,
κι' ἀπλώνοντας τοὺς κραδασμοὺς τῶν λυγμικῶν κυμάτων
τῶν στοχασμῶν μου ἀστόχαστα σκορπίζει τοὺς βοστρύχους.
Στῶν ἀνέμων τὰ πέρατα σκορπίζει τοὺς βοστρύχους...
Θολώνει πειὰ ἡ ἀνέκφραστη τοῦ λογισμοῦ μου εἰκόνα,
βαθειὰ ἡ ἀνάληπτη ἀστραπὴ τὸν οὐρανὸ αὐλακώνει,
κι' ἀντὶ ὁ καημὸς σου—ὦ Χερουβεὶμ—σὰν καλαμιὰ νὰ θροῖζει,
θρόμβων σταλάζει αἱμάτινες ρανίδες στὴν καρδιά μου.

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ

Ψυχὴ τοῦ τραγουδιοῦ μου, ἀγαπημένη
μορφή, ποὺ σὲ πελέκησεν ὁ πόνος
στῆς Πεντελήσιας πλάκας τὴν ἀσπράδα...

Ἄγέραστη κι' ἀγνότατη προβάλλεις
πίσω ἀπ' τὴ σκέψη, πίσω ἀπὸ τοὺς πόθους
καὶ τ' ὄνειρα τῆς μάταιης ζωῆς μου.

Ἐδῶ, γιὰ μὲ σκοπὸς πιά δὲν εἶν' ἄλλος
παρὰ νὰ ζῶ βουβά, καὶ νὰ μοκραίνω
μέσα στὸ χρόνο τὴν ἀνάμνησή σου...

Στις τέλειες μορφές ποὺ ζοῦνε γύρω,
μὲς τῶν τοπίων τὴν αἴγλη, καὶ στῶν ἤχων
τῇ θεϊκῇ ἁρμονίᾳ σ' ἀντικρύζω,

γλυκειά κ' ἡμερωμένην ὀπτασία,
μὲ τ' ἄλλα σου μάτια βυθισμένα
σὰν ἄστρα φωτεινὰ μὲς τὴν ψυχὴ μου...

Τις ὥρες τὶς ἀργές καὶ τὶς θλιμμένες,
ποὺ ἡ ἀνάταση γυμνώνει τὶς αἰσθήσεις,
βαθειὰ μου ἤχεϊ τ' ἀνάερο βάδισμά σου.

Κ' οἱ μέρες ποὺ περάσαμεν ἀντάμα,
στῶν τραγουδιῶν τοῦ στίχους ξαναζοῦνε
σὰν ἄρωμα παλὸ ποὺ κυκλοφέρει...

Μέσα μου θάλλει αἰῶνια ἡ ὠμορφιά σου
κ' ἡ γοητεία σου πέφτει στάλα-στάλα,
τυραννικὴ στὴ δίψα τῶν παθῶν μου.

Καὶ νιώθω τὴ γαλήνη σου ν' ἀπλώθει
οὐράνια μελωδία στὸ παραγμένο
τρικύμισμα τῆς πένθιμης ζωῆς μου.

Ψυχὴ τοῦ τραγουδιοῦ μου ! Ἀγαπημένη
μορφή, ποὺ σὲ πελέκησεν ὁ πόνος
στῆς Πεντελήσιας πλάκας τὴν ἀσπράδα...

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

I

Μετά την άλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴ μετανάστευση τῶν Ἑλλήνων λογίων πρὸς τὴ Δύση κάθε πνευματικὴ κίνησις ἐξαφανίστηκε ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς γῶρας. Μερικὲς πνευματικὲς ἐστίες, ποὺ σχεδὸν ἀπλῶς ὑποφώσκαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ, δὲ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν πνευματικὴ κίνησις. Εἶναι ἀλήθεια πὺς ὁ ναυτικὸς Ἕλληνας ἐρχόταν σὲ ἐπαφή, κατὰ τὰ ταξίδια του, μὲ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς καὶ τοὺς πολιτισμοὺς τῶν. Μὰ αὐτὸ δὲν ἦταν ἀρκετὸ νὰ δημιουργήσῃ ἢ νὰ κρατήσῃ πνευματικὴ κίνησις, ἀλλὰ ἀπλῶς ὑποβοηθοῦσε καὶ προπαρασκεύαζε, ἰδίως μὲ τὴ δημιουργίαν μιᾶς σχετικῆς οἰκονομικῆς εὐεξίας.

Μὲ τὸ πέρασμα, ὅμως, τοῦ χρόνου ἐμφανιστήκαν μερικοὶ παράγοντες ποὺ εὐνοήσαν τὴ δημιουργίαν μιᾶς ἔστω καὶ κατώτερης πνευματικῆς κινήσεως. Οἱ παράγοντες αὗτοί ἦταν οἱ ἑξῆς: α) ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστίαν πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἐπιχειρηματικὴ ὑπεροχὴ τοὺς ἀπέναντι τῶν Τούρκων. β) τὰ μεγάλα ἀξιώματα ποὺ κατεῖχαν στὴ Ὑψηλὴ Πύλῃ. γ) ἡ ὑπαρξὴ ἡγεμόνων σὲ μερικὰς περιοχάς, ἀπλῶς ὑποτελῶν στὴν Ὑψηλὴ Πύλῃ, ὅπως στὴ Μολδοβλαχία. δ) ἡ ἐξάρτησις μερικῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἀπὸ τὴν Ἑνετία ἢ ἄλλες εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις. ε) οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ ποὺ διαπρέψαν στὸν ξένον τόπον. Καὶ στ) ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ κατόπιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως πάνω στοὺς μορφωμένους τῆς Ἑλλάδας. Εἶναι ἀλήθεια πὺς ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστίαν καὶ ὁ πλοῦτος δημιουργοὺν τὴ βιωτικὴ ἀνέσθη καὶ τονῶνουν τὴν τάσιν πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴ μόρφωσιν, ἔστω καὶ ἂν ἡ μόρφωσις αὐτὴ πολλὰς φορὰς εἴναι ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ τὴν τάσιν τῆς πολυτέλειας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ περιττό. Ὁ πλοῦσιος Ἕλληνας ἤθελε νὰ μορφώσῃ τὸ παιδί του ἀποστέλλοντάς το στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ἀνώτερες σπουδὰς. Στὰ χρόνια ἐκεῖνα δυὸ κυρίως ἐπιστῆμες εἶχαν ὑπόληψιν ἀνάμεσα στὴν ἀνώτερη ἑλληνικὴ τάξιν: ἡ θεολογία καὶ ἡ ἱατρικὴ μὲ τὴ φιλοσοφίαν. Συγχρόνως οἱ ἐπιστῆμες αὗτὲς ἀποτελοῦσαν μὲτὰ τὸ ἐμπόριον τὰ πιδ κερδοφόρα βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα. Τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως τότε ὀργιάζε στὴν Ἰταλία. Κατὰ φυσικὸν λόγον στὴν Ἰταλίαν ἀποστέλλονταν οἱ γόνοι τῶν πλουσίων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Τῶν ἀπὸ τὴ Βενετία ἐξαρτημένων ἑλληνικῶν τμημάτων ἡ μετάβασις στὴν Ἰταλίαν πρὸς ἀνώτερες σπουδὰς ἦταν φυσικὸ καὶ δικαιολογημένο. Γιὰ τὴ λοιπὴ Ἑλλάδα τὴ μετάβασις αὐτὴ τὴν ὑποβοηθοῦσαν καὶ ἄλλοι παράγοντες: α) οἱ διάφορες ὑποτροφίαι μερικῶν ἰταλικῶν πανεπιστημίων γιὰ Ἕλληνες. β) ἡ κατοχὴ ἀπὸ Ἕλληνες πολλῶν πανεπιστημιακῶν ἐδρῶν, ἰδίως στὶς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν ἰταλικῶν πανεπιστημίων. γ) ἡ μέθῃ καὶ ἡ κολακεία ποὺ προκαλοῦσε στοὺς μορφωμένους τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγεννή-

σεως με την αναβίωση των κλασσικῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν. Καὶ δ) ἡ εἰσδυ-
ση τῶν καθολικῶν προπαγανδιστικῶν ταγμάτων, ἰδίως σὲ πολλά ἑλληνικά
νησιά, ποὺ ἔδιναν ὑποτροφίες, μὰ προπαντὸς προπαγανδίζαν πλάι στὸν κα-
θολικισμό καὶ τὴν ἰταλικὴ πνευματικὴ κίνηση. Τὴ μετάβαση, τέλος, στὴν
Ἰταλία ὑποβοηθοῦσαν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας, πιθανὸ γιὰ
εἶχε ἐπιδράσει ἐπάνω τους ἡ τάση τῶν Ἰταλῶν ἡγεμόνων, ποὺ πάθιαζαν νὰ
λαμπρύνουν τὴν αὐλή τους μὲ ἔργα καλλιτεχνικά, μαζεύοντας γύρω τους
κάθε μορφωμένο.

Συνήθως τὴ πνευματικὴ ἀφύπνιση τῆς μεταβυζαντινῆς καὶ νέας Ἑλ-
λάδας πολλοὶ τὴν ἀποδίδουν κατὰ ἓνα τρόπο ἀποκλειστικότητος στοὺς κλη-
ρικούς. Κανένας δὲν ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν τεραστία συμβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ
ὀρθοδόξου κλήρου στὴν ἀφύπνιση καὶ δημιουργία τῆς νέας πνευματικῆς
μας κινήσεως. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίσουμε καὶ τὴ μεγάλη καὶ
θετικὴ συμβολὴ τῶν μεταβυζαντινῶν καὶ νεοελλήνων ἱατρῶν. Εἶναι ἀλή-
θεια πὼς ἡ δράση μερικῶν ἀπὸ αὐτοὺς ὡς διδασκάλων τοῦ Γένους ἐκίνη-
σε περισσότερο τὴν προσοχὴ τῶν μελετητῶν μὲ παραγκωνισμό τῆς ἱατρι-
κῆς τους ἰδιότητος. Ὡστόσο καὶ ἡ ἐπίδρασή τους ὡς ἱατρῶν—πιθανὸ στὴν
ἱατρικὴ τους ἰδιότητα κατὰ πρῶτο λόγο νὰ ὀφείλουν τὴν προσωπικὴ τους
αἵγλη, ποὺ ἐπηρέασε διαφοροτρόπως τοὺς συγχρόνους των—δὲν πρό-
πει νὰ παραγνωρίζεται. Ἡ ἱατρικὴ, ἀποβλέποντας στὴν ἴαση ἢ ἀνακού-
φιση ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὴν ἀσθένεια, εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς ρεαλιστικότε-
ρες καὶ πιὸ κοινωνικὲς ἐπιστῆμες. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἐπαφὴ τοῦ ἱατροῦ πρὸς
ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἡ καθημερινή του πάλη πρὸς τὸν θάνατο, ἡ
συνεχὴς ἐρευνά του γιὰ τὴ διαλεύκανση τῶν προβλημάτων τῆς ἀνθρωπί-
νης φύσεως, τὸν μπάζει ἀπενθείας μὲς τὴν ἀνθρώπινη καὶ κοινωνικὴ καρ-
διά. Ἡ εἰσοδὸς του αὐτὴ καὶ ἡ ἐρευνητικὴ του προσπάθεια, ποὺ τοῦ δη-
μιουργεῖ χιλιάδους ἐρωτήματα, τὸν ἀναγκάζει ἐπίσης νὰ φιλοσοφήσει πόνω
στὴ ζωὴ καὶ νὰ κυττάζει κάθε πνευματικὸ μὲ μιὰ καλὴ προαίρεση καὶ ἐκ-
τίμηση. Τέλος ἡ κοινωνικὴ του θέση τὸν ὑποχρεώνει νὰ γίνῃ κοσμικὸς,
καὶ ἡ κοσμικότητα ἔστω καὶ ἐπιπολαιῶς ἀσχολεῖται καὶ μὲ πνευματικὰ καί,
γενικῶς, κοινωνικὰ ζητήματα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ κυριώτεροι λόγοι ποὺ ἐσπρω-
ξαν τοὺς μεταβυζαντινοὺς καὶ νεοέλληνες ἱατροὺς στὸ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ
καθαρῶς πνευματικὰ ζητήματα καὶ ἔτσι νὰ συμβάλουν θετικῶς στὴν ἀφύ-
πνιση τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Δὲν πρέπει, ὅμως, στοὺς ἀνωτέρω λό-
γους νὰ μὴ προσθέσουμε καὶ τὴν προσωπικὴ ἀξία καὶ κλίσση τῶν ἱατρῶν
αὐτῶν καὶ νὰ παραλείψουμε τὸ σπουδαῖο γεγονὸς πὼς μόνο αὐτοὶ ἔρχον-
ταν σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔξωτερικόν, ποὺ εἶχε ἓνα ἀσυγκρίτως ἀνώτερο
πνευματικὸ ἐπίπεδο.

Τὴ μεγάλη συμβολὴ τῶν ἱατρῶν στὴ γενικὴ πρόοδο τοῦ Γένους μπο-
ρεῖ νὰ μᾶς τὴ δείξουν μερικὰ δνόματα, ποὺ ἀποτελοῦν πραγματικῶς στα-
θμούς: Ὁ **Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος**, ὁ ἔξ' Ἀπορρήτων, ποὺ ὑπῆρξε
ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς τῆς πολὺγλωσσης καὶ διλωματικῆς παραδόσε-
ως τοῦ Φαναρίου, ἦταν ἱατρός, ποὺ ἐξάσκησε μάλιστα μὲ ἐπιτυχία τὸ ἱα-
τρικὸ ἐπάγγελμα γιὰ πολλὰ χρόνια παράλληλα μὲ τίς σχολαρχικὲς του ὑπη-
ρεσίες στὴν πατριαρχικὴ σχολή. Ὡς ἱατρός-ἐπιστήμων ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς

πρώτους ἔνθερμους ὑποστηρικτὲς τοῦ Χάρβεϋ στὰ ζητήματα τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Πρὸς τοῦτο καὶ σχετικὴ μελέτη εἶχε δημοσιεύει μὲν τὸν τίτλο: «*Instrumentum pneumaticum circulandi sanguinis*». Κυρίως, ὁ Μαυροκορδάτος εἶχε διακριθεῖ στὸ στάδιο τοῦ μεγάλου λογοθέτη καὶ μεγάλου διερμηνέα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, προσδίδοντας τόση αἴγλη στὸ Φανάριο, στὸ ὁποῖο πολλὰ ὀφείλει ὁ ἑλληνισμός. Ὁ **Ἰωάννης Καποδίστριας**, ὁ πρῶτος κυβερνήτης τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδας καὶ προηγουμένως ὑπουργὸς τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', ὑπῆρξε ἐπίσης ἱατρός, ἀσκώντας τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα γιὰ 12 χρόνια στὴν Κέρκυρα. Ὅταν ἀκόμα ἦταν στὴν Κέρκυρα μὲ τὸν τιμητικὸ τίτλο τοῦ ἀρχιάτρου ἴδρυσε τὸν πρῶτο γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἱατρικὸ σύλλογο, τὸν «Ἐθνικὸν Ἱατρικὸν Σύλλογον», ποὺ εἶχε σκοπὸ τὸν τὴν ἐκλαίκευση καὶ διάδοσιν τῆς ὑγιεινῆς στὸ λαό, τὴν πρόληψιν καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐπιδημιῶν κλπ., δουλεύοντας κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος σκληρὰ γιὰ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ συλλόγου, εἰδικῶς μάλιστα γιὰ τὴ διάδοσιν τοῦ δαμαλισμοῦ. Ἡ διπλωματικὴ δράσις τοῦ Νεοέλληνα αὐτοῦ ὑπῆρξε ἐξαιρετικὴ, ὥστε καὶ ξένοι ἀκόμα ἱστορικοὶ νὰ τὸν κατατάσσουν δίπλα ἀπὸ τὸν Μέττερνιχ καὶ Γαλλεϋράνδο. Ὁ **Ἰωάννης Κωλέττης**, τέλος γιὰ νὰ μὴ μακρυλογῶ, ποὺ πραγματικῶς εἶχε συγκινήσει τὴν ἐποχὴ του γιὰ τὰ πολὰ του φυσικὰ χαρίσματα, ὑπῆρξε ἱατρός. Ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ πολεμιστὴς κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τοῦ 1821 καὶ κατόπιν στὴν ἐλεύθερῃ Ἑλλάδα πολλὰς φορὲς ὑπουργός. Στὰ 1834 μάλιστα, ὅταν πρωτοσυστάθηκε τὸ Ἱατροσυνέδριον, ὁ Κωλέττης, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, μὲ κατὰλληλους, νόμους εἶχε συμβάλει στὴν ἰδρύσιν τοῦ «ἐν Ἀθήναις Σχολείου τῆς Ἱατρικῆς», ποὺ ἀποτελέσει κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν τὸν πυρῆνα τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ποὺ λίγο κατόπιν ἰδρύθηκε.

Ἐννοεῖται πὼς τὸ φαινόμενο αὐτό, τῆς γενικῆς δηλαδὴ συμβολῆς τῶν ἱατρῶν στὴν ὅλη πρόοδον τοῦ Ἑθνικοῦ, δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸ καὶ μοναδικὸ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας. Καὶ στοὺς ἄλλους λαοὺς παρατηρεῖται πολὺ ἐμφανὲς ἂν συγκρίνουμε πάντοτε τὸ ὀλιγάριθμον καὶ τὸ πολυάσχολον τοῦ ἱατροῦ ὡς ἐπαγγελματία καὶ ἐρευνητῇ—ἐπιστήμονα. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀναφέρω μερικὰ ὀνόματα, ἴσως τὰ πιὸ γνωστὰ σ' ἐμᾶς, γιὰ νὰ ὑποστηρίξω καὶ νὰ δείξω τὰ ὅσα εἶπα: ὁ **Ροδόλφος Βίρχωφ** (Virchow) ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀναμορφωτὲς τῆς Ἱατρικῆς κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα. Ἐκτὸς τῶν ἀσχολιῶν του μὲ τὴν Παθολογικὴ Ἀνατομικὴ, πολὺ ἐνωρὶς ἀναμίχθηκε στὴν πολιτικὴ μὲ ἐπιτυχίαν, ἀφοῦ πολλὰς φορὲς εἶχεν ἐκλεγεί βουλευτὴς καὶ μέλος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ Βερολίνου. Ὁμοίως ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς καὶ ἀρχηγοὺς τοῦ Γερμανικοῦ προοδευτικοῦ κόμματος. Ὁ **Κλεμανσώ** (Clemenceau), ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πολιτικοὺς τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας, ὑπῆρξε ἱατρός. Ὡς δημοσιογράφος θεωρεῖται ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐκλεκτοὺς τῆς γαλλικῆς δημοσιογραφίας. Ἀλλὰ καὶ στὴ λογοτεχνίαν ἔχει ἐπίσης ἀσχοληθεῖ μὲ μυθιστορήματα, κωμωδίες κλπ. Καὶ τόσοι ἄλλοι σὰν τοὺς ἄγγλους Ross, Jenner κλπ.

Σοβαρὴ ἐπιστήμη, μὲ τὴ μορφὴ μάλιστα τῆς ἔρευνας δὲν μπορούμε ν' ἀπαιτήσουμε ἀπὸ ἓνα σκλαβωμένο καὶ καταπιεσμένο ἔθνος σὰν τὴν

Ἑλλάδα. Ἐξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἀσφαλῶς οἱ Ἕλληνες ἱατροὶ εἶχαν συμβάλλει στὴν καθαρῶς ἐπιστημονικὴ πρόοδο, ὅπως ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος, ὁ ἔξ Ἀπορρήτων, μὲ τὴν πρὸ πάντων μελέτη τῆς γιὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ ἄλλοι. Ὡστόσο μιὰ ἀξιοσημείωτη γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐπιστημονικὴ μέθοδος εἶναι ἡ τελειοποίηση τῆς λαϊκῆς μεθόδου τοῦ εὐλογιασμοῦ ἀπὸ τὸν *Πυλαρινό* καὶ τὸν *Τιμόνη* (ΙΗ' αἰών). Ἡ μέθοδος αὕτη εἶχε διαδοθεῖ σὲ ὅλο τὸν κόσμον, παρόλες τὶς ἀντιδράσεις τῆς ἐκκλησίας, ὥσπου τέλος ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν πρὸ ἐπιστημονικὸ δαμαλισμὸ τοῦ ἀγγλοῦ ἱατροῦ Jenner. Περισσότερον οἱ ἱατροὶ τῶν σκλαβωμένων ἐλληνικῶν τμημάτων ἀσχοληθῆκαν μὲ τὴν φιλοσοφία, θεολογία καὶ λογοτεχνία. Ἰδίως στὴ λογοτεχνία διαπρέψαν καὶ ἐπηρεάσαν τοὺς μορφωμένους ὁμοεθνεῖς. Λέγω μορφωμένους, γιατί στὰ μεταβυζαντινὰ χρόνια ὁ λαὸς δὲ μπορούσε νὰ ἀντιληφθεῖ τὸ κλασσικὸ πνεῦμα καὶ τὴν κλασσικὴ μορφή τῶν λογοτεχνημάτων, πού καταπίεζε τοὺς μεταβυζαντινοὺς λογίους. Ὁ λαὸς φιλοσοφοῦσε, θρηνοῦσε, ἔλλιξε, ἀγαποῦσε μὲ τὸ δημοτικὸ του τραγούδι, μὲ τὸ παραμῦθι του, τὶς παραδόσεις του. Δὲν τὸν ἐννοιαζε ἡ κλασσικὴ κίνησις. Μποροῦσε μὲ τὸ πνεῦμα τῆς νὰ συμφωνοῦσε, πιθανὸν τὸ ἴδιον πνεῦμα μὲ μιὰ ἄλλη μορφή νὰ τὸν διέπνεε, ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ συμφωνήσει μὲ τὴ μορφή τῆς, πού ἦταν ὁλότελα ξένη πρὸς αὐτόν.

Ἡ ἐνασχόλησις τῶν μεταβυζαντινῶν καὶ νεοελλήνων ἱατρῶν μὲ τὰ γράμματα δὲν εἶναι τίποτα καινούριο ἢ ἀποκλειστικὰ ἐλληνικόν. Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια, ὅταν ὁ ἄνθρωπος πρωτάρχισε μιὰ σχετικὰ ἐξελιγμένη πνευματικὴ ζωὴ, παρουσιαστήκαν ἄτομα πού ἀσχοληθῆκαν τόσο μὲ τὴν ἱατρικὴ ὅσο καὶ μὲ τὰ γράμματα. Ἐννοεῖται πὼς στὰ χρόνια ἐκεῖνα δὲν μπορούσαν νὰ ὑπάρξουν ἐξειδικεύσεις καὶ ἦταν ἀνάγκη πολλὰς φορὲς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον νὰ ἱκανοποιεῖ ὅλες τὶς πνευματικὰς ἀπαιτήσεις τῶν χρόνων του. Ἔτσι ἀναφέρεται ὁ *Ὀρφέας*, ὁ *Μουσαῖος* καὶ ἄλλοι, πού ἦταν συγχρόνως ποιητές, ἱατροὶ καὶ ἰδρυτὲς θρησκευτικῶν ὁργανώσεων. Στὰ κυρίως κλασσικὰ χρόνια καὶ στὰ ἀλεξανδρινὰ ἐξ ἱκολοῦθαυσε ἡ πολὺμορφη αὕτη ἐνασχόλησις μερικῶν ἀτόμων. Ἀ: σημειωθεῖ πὼς στὰ χρόνια αὐτὰ δὲν ἴσχυε ἀποκλειστικὰ ἡ ἔλλειψη τῶν ἐξειδικεύσεων, ὅπως στὰ πρὸ παλιὰ ἢ μυθικὰ χρόνια, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλληνικὴ ιδιότητα τῆς καλλιτεχνικῆς ἢ αἰσθητικῆς ἐνατενίσσεως τῶν πάντων. Ἔτσι βλέπουμε τὸν *Κτησία* ἀπὸ τὴν Κνίδον, σύγχρονον καὶ πιθανὸν συγγενὴ τοῦ Ἱπποκράτη νὰ γράφει ἐκτὸς ἀπὸ ἱατρικὰ συγγράμματα καὶ γεωγραφοῖστορικά, σάν τὰ «Περσικά» καὶ ἄλλα. Τὸν *Νικάνδρο* τὸν *Κολοφώνιον* νὰ γράφει ἐπίσης ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἱατρικὰ του ἑξάμετρα ποιήματα, καὶ γεωγραφομυθολογικὰ βιβλία σάν τὰ «Αἰτωλικά» καὶ ἄλλα. Τέλος, γιὰ νὰ μὴ μακρολογῶ, τὸν *Γαληνό*, τὸν δεῦτερον ἱατρικὸ πόλο τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, δίπλα στὸ τεράστιον ἱατρικὸν του ἔργον νὰ γράφει ἀρκετὰ φιλοσοφικὰ καὶ γραμματικὰ ἔργα.

Ἀλλὰ ἂν τὸ ὅτι οἱ μεταβυζαντινοὶ καὶ νεοελλήνες ἱατροὶ ἀσχοληθῆκαν γενικῶς μὲ τὰ γράμματα δὲν εἶναι κατὰ τὸ παραξενόν, ἡ ἐνασχόλησις ὅμως μερικῶν ἀπὸ αὐτῶν, μὲ τὴν Τέχνην καὶ εἰδικῶς μὲ τὴν ποίησιν, μπορεῖ νὰ γεννήσῃ μερικὰς ἀπορίες. Πῶς οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ καὶ ἐπαγ-

γελματίες, οἱ πολύμορφοι καὶ πολυάσχολοι, ἀσχολήθηκαν μὲ ὅ,τι λεπτό καὶ ἄπιαστο ἔχει ἡ διανόηση, τὴν ποίησι. Εἶναι ἀλήθεια πὼς μιὰ σημαντικὴ μερίδα τῶν πρώτων μεταβυζαντινῶν ἱατρῶν ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ποίησι, καὶ συγκεκριμένως μὲ τὸ ἐπίγραμμα, γιὰ λόγους μόδας καὶ κοσμικῆς ἐπιδείξεως. Μιὰ ἄλλη μερίδα ἀσφαλῶς θὰ ἀσχολήθηκε νοιώθοντας ὑποχρέωση νὰ τὸ κάμει, γιατί ἦταν ἡ μορφωμένη τάξι καὶ ὁλόγυρα ὑπῆρχε φριγτὴ στεγνότητι καὶ ἔλλειψι. Τέλος, οἱ λοιποὶ, εἴτε ἀποτύχαν, ἔξ αἰτίας τῶν λανθασμένων δρόμων ποῦ πήραν, εἴτε πετύχαν, ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ποίησι ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη, ἀπὸ τὴν πίεσι δηλ. τῆς καλλιτεχνικῆς διαθέσεως τῶν.

Τὸ ὅτι ἡ συμβολὴ τῶν μεταβυζαντινῶν καὶ νεοελλήνων ἱατρῶν στὴ λογοτεχνία τῆς Νέας Ἑλλάδας ὑπῆρξε εὐεργετικὴ εἶναι ἀναμφισβήτητο. Ὁ βαθμὸς ὅμως τῆς εὐεργετικότητος, ἡ θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ συμβολὴ (δὲν ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν συμβολὴ ἡ εὐεργετικότητι) θὰ συζητηθεῖ μετὰ τὴν σύντομὴ παράθεσι τῶν παραδειγμάτων.

(ἔχει συνέχεια)

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΦΘΑΣΑΤΟΡΑΣ

«Πάντοτ' ἐμπρός, καὶ πάντα ἐπάνω,
μὲ τὸ καλό, μὲ τὴ φοβέρα.
Συντρίμματ' ὅσα δὲν τὰ φτάνω,
κι' ὅσα μοῦ κόβουν τὸν ἀγέρα.

Τὴ μέση μου δὲ θὰ λυγίσω,
οὔτ' ἔμαθα νὰ ζητιανεύω·
τὴ δύναμη ἔχω νὰ τολμήσω
ψηλὰ ν' ἀνέβω. Καὶ θ' ἀνέβω.»

Ἔτσι, μὲ τὴ γροθιά σφιγμένη,
κάποιος παράφορα μιλοῦσε,
κι' ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὰ βάθη
τοῦ κόσμου, τέτοια τοῦ ἀπαντοῦσε :

—Ν' ἀνέβης, μὰ τ' ἀνέβασμά σου
νὰν' ἐλαφρὸ σὰν τὸν αἰθέρα,
φεγγόβολο τὸ πέρασμά σου
καὶ διάφανο σὰν τὴν ἡμέρα.

Νᾶνε τ' ἀχνάρια σου εὐλογίες,
τὰ δῶρα τῆς καρδιᾶς σου μῦθρα,
νᾶσαι στῆς γῆς τίς τρικυμίες
μιά στοργικὰ γαλήνης μοῖρα.

Ginga 29.12.1941.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΓΗΣ

ΠΛΗΜΜΥΡΙΣΕΝ Ο ΒΟΛΓΑΣ

Κοίτα, πλημμύρισεν ὁ Βόλγας
κι' ἔβαψε μ' αἷμα τὰ νερά του
καιρὸς τῇ γῆς γιὰ νὰ ποτίσει.
Μὰ πόσο ἡ πλήμμυρά του μοιάζει
σὰν ὠκεάνιες θάλασσες π' ἀφρίζουν
σὰν καταρράχτες ποῦ κατακυλοῦν
κι' ὅλη τῇ γῆς τὴν κατακλύζουν
μ' ἀχοὺς κυμάτων π' ἀντηχοῦν,
σὰ βόσπορων φλοισβίσματα γαλήνια
σὰν ξύπνημα ἀνθρώπων,
σὰν κήρυγμα ἀνήκουστο,
σὰν προσταγὴ βαρειά!

Κοίτα, πλημμύρισεν ὁ Βόλγας,
λίμνη σὰ νᾶναι εἰρηνική,
ποῦ καθρεφτίζει στὰ νερά της
τὴν πανανθρώπινη εὐτυχία.

Κοίτα, ξεχείλισεν ὁ Βόλγας
κι' οἱ κουρασμένοι ξαποσταίνουνε τῆς γῆς
στὴ δροσεράδα τῆς καθάριας του πηγῆς.

Κοίτα πλημμύρισεν ὁ Βόλγας
κι' ἔβαψε μ' αἷμα τὰ νερά του
ὀλάκαιρη τῆς γῆς γιὰ νὰ ποτίσει.
Μ' ἄκου! ὁ Βόλγας κελαῖδεῖ
σὰν κρουσταλλένια βρῦση π' ἀναβρύζει
κι' οἱ διψασμένοι ὅλοι τῆς γῆς
κι' οἱ στερημένοι δικαιοσύνη
πᾶνε τὴ δίψα τους νὰ ξεδιψάσουν
στὰ γάργαρα του τὰ νερά.

Μ. ΕΡΓΑΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΟΙ ΑΜΑΡΤΩΛΟΙ ΠΟΥ ΕΚΤΙΣΑΝ ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Ἐνα βροχερὸ ἀπόγευμα τοῦ Ὀκτώβρη ἔφτασε στὸ Ξεροχώρι ὁ Παπᾶ Στάθης, σταλμένος ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη γιὰ μόνιμος Ἐφημέριος. Κατέλυσε στὸν ὄντᾶ τῆς μικρῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ καὶ τακτοποίησε τὴν μόνιμη διαμονή του. Μὲ τὸ Εὐχολόγι, τ' Ἀγιασματάρι καὶ τὸ Τετραβάγγελο κουβαλοῦσε μαζί του καὶ σπόρους ἀπὸ διαλεκτὰ λουλούδια, λαχανικά καὶ δέντρα. Στὴν κασέλλα του δὲν ἔφερε μονάχα πετραχήλια καὶ φελόνια μὰ καὶ κλαδευτήρια, ψαλίδια καὶ κάθε λογῆς σύνεργα τῆς κηπουρικῆς τέχνης.

Ἦταν γνωστὸς ὁ Παπᾶ Στάθης ὄχι μονάχα γιὰ διαβασμένος ἐφημέριος κι' αὐστηρὸς ἐξομολογητῆς μὰ καὶ γιὰ φανατικὸς δεντρολάτρης. Μποροῦσε κι' αὐτὸς, σὰν τὸν Ἅγιο τοῦ Συναξαριστῆ, νὰ ξεβλαστήσει καὶ αὐτό του τὸ δεκανίκι ἀκόμη.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτῆ, ἀφοῦ πρώτα τακτοποίησε τὸ ἐξομολογητάρι, ἓνα μικρὸ σκοτεινὸ κέλλι δίπλα στὸν ὄντᾶ του, χάραξε κατόπι, μὲ τέχνη ποὺ θὰ τὴν ζήλευε κι' ὁ πιὸ φημισμένος κηποτέχνης, τὲς βραγιές, τ' αὐλάκια καὶ τὰ δαιδωλῶτᾶ μονοπάτια στὸ κηπάρι τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἐκεῖ θὰ φύτευε τὰ διαλεκτὰ καρπερὰ καὶ δωρεᾶν θὰ τᾶδινε κατόπι στοὺς πιστοὺς γιὰ μεταφύτεμα στὰ δικὰ τους χωράφια καὶ περβόλια.

Ἡ ἀλήθεια ἦταν πὼς τὸ Ξεροχώρι δὲν ἐνθουσίαζε καὶ τόσο τὰ φιλόδεντρα σχέδιά του, μὰ ἦταν ἀποφασισμένος νὰ ἀντικρύσει ὕλες τὲς δυσκολίες γιὰ ν' ἀλλάξει τὴν κατάστασι καὶ νὰ ντύσει τὴν γύμνια μὲ πράσινο.

Πὼς μπόρεσαν τόσα χρόνια αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀναρωτιόνταν, νὰ ζήσουν σ' αὐτὴ τὴν κόλασι τῆς γύμνιας καὶ τῆς ξεραΐλας. Ἡ γῆς δὲν ἦταν φτώχη καὶ στέρφα γιὰ δεντροφύτεμα, ὅπως καλὰ τὸχε προσέξει στὸν πρωϊνὸ του περίπατο. Μόνη τῆς προσπαθοῦσε, λὲς σὰν ἀπὸ κάποιο ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης νὰ σκεπάζει τὴ γύμνια τῆς μὲ χίλια εἶδη ἀπ' ἄγρια χαμόδεντρα. Κι' ἂν δὲν τὸχε κατορθώσει ὡς τώρα, δικό της δὲν ἦταν τὸ φταίσιμο. Ἡ ἀξίνα τοῦ καρβουνιέρη, τὸ δόντι τῆς αἴγας, ὁ χεϊμαρρὸς τοῦ ποταμοῦ, ξεριζωναν, ἔτρωγαν, παρέσυρναν, ὅτι ἡ ἴδια μὲ ἀνεξάντλητη ὑπομονὴ προσπαθοῦσε σισυφικά νὰ δημιουργήσει. Θὰ κατόρθωνε ἄραγε αὐτὸς νὰ ξεπεράσει σὲ προσπάθεια καὶ ὑπομονὴ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ φύση; Γιατί ὄχι; Αὐτὸς δὲν θὰ ἀντίκρυζε παθητικά τὴν κατάστασι. Θὰ ἀγωνιζόνταν νὰ δώσει φῶς εἰς τοὺς «ἐν σκότει κατημένους». Μὲ τὸ σταυρὸ στὸ ἓνα χέρι, μὲ τὸ φραγγέλιο στὸ ἄλλο, θὰ εὐλογοῦσε τοὺς πιστοὺς στὸ κήρυγμά του καὶ θὰ μαστίγωνε τὸν κάθε παρήκοο. Πίστευε στὴν ἀποστολή του αὐτὴ ὁ Παπᾶ Στάθης καὶ ἀσφαλῶς θὰ νικοῦσε.

Ἀπὸ τὲς σκέψεις του αὐτὲς τὸν ξύπνησε ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ ποὺ ἦρθε νὰ τοῦ κάμει τὴν πρώτη ἐπίσκεψι.

— Εὐλογεῖτε, Παπᾶ μου, τοῦτε, βγάζοντας μὲ σεβασμὸ τὸ καπέλλο. Τὶ ἀδικοσκοτώνεσαι σκάφτοντας καὶ ἰδροκοπᾶς γιὰ κάτι ποὺ δὲν θὰ τὸ χαρεῖς;

«Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν». Μὰ ἔχεις δίκην. Νιοφερμένος εἶσαι καὶ δὲν ξέρεις οὔτε τὸ Ξεροχώρι μὰ οὔτε καὶ τοὺς Ξεροχωρίτες. Ξεροκέφαλοι σὰν τὸν τόπο πού καθοῦνται εἶναι, Παπᾶ μου. Ἐχθρεύονται τὸ πράσινο, μισοῦν τὸ Δέντρο, τοὺς στενοχωρεῖ τὸ Ὁραῖο. Τὴν ἴδια γυμνὴ γῆ πού τώρα σὺ σκάφεις, φρόντισα κι' ἐγὼ νὰ τὴν ντύσω. Κι' ἐγὼ σὰν ἐσὲ δοκίμασα νὰ κάμω κῆπο σχολικό. Μὰ ὁ κόπος μου πῆγε χαμένος καὶ τὴ ζαχαρένια μου χάλασα.

»Φύτευα ἐγὼ, ξερίζωναν οἱ Ξεροχωρίτες. Ἔσπερνα τὰ βράδυα βραγιές καὶ τὸ πρῶτ' τὲς εὗρισκα μαντριά στὲς γίδες. Προσπάθησα μὲ τὰ λόγια νὰ τοὺς πείσω ν' ἀγαπήσουν τὸ δέντρο. Γελοῦσαν σὲ βάρος μου καὶ μ' ἔβλεπαν μὲ οἶκτο σὰν παιδάκι πού παίζει μὲ τὰ χόματα. «Δὲν θὰ φυτέψουμε δέντρα γιὰ νᾶναι ἐμπόδιο στὴ βοσκὴ τῶν γιδιῶν μας», μοῦλεγαν.

»Σωστὴ ἐπανάσταση στὸ χωριό, ὅταν ὁ ἴδιος μιὰ μέρα μὲ τοὺς μαθητὲς πῆγα καὶ φύτεψα, ἐκεῖ ἀντίπερα τοῦ ποταμοῦ, τὸ κτήμα τοῦ Γέρω-Σάββα τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησιᾶς, πού μὲ τὰ χίλια μου λόγια τὸν ἔπεισα νὰ δεχτεῖ.

—Κύταξε, δάσκαλε τὸ σχολεῖο καὶ τὴ δουλειά σου, μοῦλε τὸ βράδυ στὸ καφενεῖο, ὁ Πρόεδρος τοῦ χωριοῦ μὲ θυμὸ καὶ μὴ βλαστᾶς ἐκεῖ πού δὲν σὲ σπέρνουν. Κόμματα ἦρθες νὰ μοῦ κάνεις τὸ χωριό; Ἀπὸ ποῦ θὰ περνοῦν τὰ ζῶα μας τώρα πού μοῦστησες σκιάχτρα στὸ διάβα τους;

»Δοκίμασα νὰ τοὺς μιλήσω γιὰ τὴν ὠφέλεια πού θᾶχουν ἀπ' τὸ Δέντρο.

—Δὲν θὰ μᾶς μάθεις ἐσὺ τὴ δουλειά μας, μοῦπαν. Διάβασμα στὰ μικρὰ παιδιά ἦρθες νὰ κάμεις κι' ὄχι σὲ μᾶς.

»Τί νὰ κάμω; Σώπασα. Τὸ βράδυ ξερίζωσαν ὅτι εἶχα φυτέψει. Τὸν Σχολικὸ κῆπο τὸν ἐρῆμαξαν. Λουλούδια καὶ δεντρουλάκια τὰ βρῆκαν τὸ πρῶτ' πεταγμένα, ἐκεῖ κάτω στὴ ρεματιά».

Σκεπτικὸς ὁ Παπᾶ Στάθης ἄκουε τὸν δάσκαλο καὶ καλὰ ἴ τώρα ἀντιλαμβανόταν τί μεγάλα ἐμπόδια θὰ συναντοῦσε στὴν πραγμάτωσιν τῶν ὠραίων του σχεδίων. Δὲν ἀπελπίστηκε. Μπροστὰ στὴν κάθε ἀντίδραση, στερεὸ δόφοραγμα θὰ ὄρθανε τὴ δική του ἐπιμονὴ καὶ θὰ νικοῦσε. Εἶχε ὅπλα δυνατὰ νὰ ἀντικρύσει τὸν ἐχθρό. Ὅπλα πού δὲν τᾶχε ὁ ἀδύνατος δάσκαλος. Τὴν εὐλογία καὶ τὴν κατάρρα. Ἦταν ἀποφασισμένος νὰ κτυπήσει μὲ τὴν πιὸ βαρειά του κατάρρα τὸν κάθε ἐχθρὸ ρημαχτὴ τοῦ δέντρου καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὸ χέρι τοῦ κάθε δεντροφίλου χωριανοῦ.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρῶτ' μὲ τὸ πρῶτο κτύπημα τῆς καμπάνας, ἔτρεξαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Ξεροχωρίτες στὴν ἐκκλησιά. Δὲν πῆγαιναν βέβαια ἀπὸ εὐλάβεια, μὰ γιὰ νὰ δοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν νέον ἐφημέριο. Μῆνες τώρα εἶχαν νὰ λειτουργηθοῦν, γιὰ κανέναν Παπᾶς δὲν ἔστεργε νὰ ζήσει στὸ Ξεροχώρι.

Πρῶτὴ φορὰ ἄκουσαν πῶς ὁ νέος Παπᾶς θὰ κήρυττε ἀπὸ τὸν ἄμβωνα πού ὧς τώρα δὲν ἤξεραν γιὰτί ἦταν στημένος ἐκεῖ στὴ μέση τῆς ἐκκλησιᾶς.

Τελείωσε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἔξιφνον ἔκθαμβοι οἱ Ξεροχωρίτες ἀντίκρουσαν τὸν Παπᾶ Στάθη νὰ κατεβαίνει μὲ ἀργὸ ἱερόπρεπο βῆμα τὰ σκαλο-

πάτια τῆς Ἁγίας Πύλης. Κρατοῦσε στὸ ἓνα τοῦ χέρι τὸν σταυρὸ καὶ στὸ ἄλλο ἓνα θαλερὸ φυντάνι ἐληᾶς. Μεγαλόπρεπα ἀνέβηκε στὸν ἄμβωνα καὶ ἄρχισε τὸ κήρυγμά του.

— Ἀγαπητοί μου Χριστιανοί, εἶπε,

»Εὐλογημένος καὶ ἅγιος ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ μὲ στοργὴ ἔχωσε στῆς γῆς τοὺς μητρικοὺς κόλπους τὸν πρῶτο σπόρο, προσμένοντας μὲ θεία ἀπαντοχὴ τὸ βλάστημα. Ἀπὸ τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ ξεχωρίζει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κοπάδι τῶν ζώων καὶ ἀνθρωποποιεῖται. Κάμνει τὸ πρῶτο σταθερὸ βῆμα πρὸς τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν πρόοδο. Παύει πιά νὰ εἶναι ὁ φερέοικος νομᾶς καὶ ἀλήτης κυνηγὸς καὶ γίνεται ὁ εἰρηνικὸς καὶ κοσμοπλάστης γεωργός. Κτίζει βωμοὺς θεῶν καὶ οἰκογενειακὴν ἐστία. Πατρίδα, οἰκογένεια, θεσμοὶ δικαιοσύνης καὶ πολιτισμοῦ ἐδραιώνονται ἐκεῖ ποὺ τὸ ἄροτρο καὶ ἡ σκαπάνη μεταβάλλουν τὴν παρθένα γῆς σὲ μητέρα καὶ τροφὸ τοῦ ἀνθρώπου.

»Καταραμένος αὐτὸς καὶ οἱ ὅμοιοι του ὁ πρῶτος ποὺ μὲ τὸ τσεκούρι τοῦ δεντροτόμου καὶ τὸν δαυλὸ τοῦ ἐμπρηστῆ κατέστρεψε πράσινο δέντρο. Καμμιὰ ἁμαρτία, κανένα ἔγκλημα, καμμιὰ ἱεροσυλία δὲν εἶναι τόσο βαρεῖα ἀσυνχώρητη ὅσο αὐτὴ τοῦ βάνδαλου δεντροσημαχῆ. Εἰς τὸ πιὸ βαθὺ ἔρεβος τῆς κόλασης, εἰς τὸ «πῦρ τὸ ἐξώτερον» ζεῖ ἀδελφωμένος ὁ πατροκτόνος μὲ τὸν δεντροκαταστραφέα.

«Ἀγαπητοί μου Χριστιανοί, Εὐλογημένος ᾧ εἶναι καὶ ἀπὸ σᾶς ὁποῖος φυτεύει καὶ ἀγαπᾷ τὰ δέντρα. Καταραμένος καὶ ἀφορισμένος ὁποῖος τὰ καταστρέφει».

Πάγωσαν στὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Παπᾶ οἱ Ξεροχωρίτες. Ὁ Κάψαλος, ὁ γνωστὸς καρβουνιέρης τοῦ χωριοῦ, ποὺ στεκόταν στὰ πρόθυρα τῆς ἐκκλησιᾶς, ντροπιασμένος ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά, φοβισμένος ἔφυγε, ὅπως ὁ Ἰούδας ἀπὸ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο.

Ἀπολείτουργα ἄλλῃ κουβέντα δὲν εἶχαν οἱ Ξεροχωρίτες ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Παπᾶ. Δύο ξεκάθαρα χαραγμένους δρόμους ἔανοίξε μπροστά τους. Τὴν Εὐλογία καὶ τὴν Κατάρρα. Στὴν εὐλογία δὲν ἦσαν συνηθισμένοι τὴν κατάρρα τὴ φοβόντουσαν.

Ἀληθινὸ θαῦμα ξηγήθηκε, ὅταν τὸ πρωτὶ τῆς ἄλλης μέρας, ἔκθαμβοι οἱ χωριανοὶ εἶδαν τὸν Κάψαλο νὰ σκάφτει καὶ νὰ φυτεύει στὸν κήπο τῆς ἐκκλησιᾶς. Καὶ μήπως δὲν ἦταν θαῦμα. Τί συνέβη ὥστε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ στὴν καρδιά του ποτὲ δὲν μίλησε τὸ ἄγνὸ τοῦ δεντροφίλου αἰσθημα καὶ ποὺ στὰ φονικά του χέρια τσεκούρι μονάχα καὶ φωτιά κρατοῦσε ὡς τώρα, ἔαφνου νὰ μεταβάλλεται σὲ πρωτοπόρο στὸ χθεσινὸ τοῦ Παπᾶ κήρυγμα;

Κάποιοι εἶπαν πὼς ἀργὰ τὸ βράδυ τὸν εἶδαν νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἐξομολογητὴρ τοῦ Παπᾶ. Ἐκεῖ ἔγινε ἡ κάθαρση καὶ τὸ θαῦμα.

Σὲ λίγο καιρὸ ὁμαδικὰ θαύματα παρατηρήθηκαν στὸ Ξεροχώρι. Ἀπ' τὸ κελλὶ τοῦ Παπᾶ-Στάθη βγήκαν οἱ πιὸ φανατικοὶ δεντρολάτρες. Σὰν τῆς Κίρκης τὸ μαγικὸ ραβδί τὸ πετροχῆλι τοῦ Παπᾶ μεταμόρφωνε τοὺς ἄγριους δεντροτόμους σὲ ἄγνους ἱεροφάντες τοῦ Πράσινου Θεοῦ.

Ἡμέρεψε πιά τὸ τραχὺ βλέμμα τοῦ Ξεροχωρίτη σὰν καθρεφτίστη.

καὶ στὰ τρικυμισμένα του νερὰ τὸ πράσινο χρῶμα τοῦ δέντρου. Συμφορὰ καὶ ἀναπάντεχο κακὸ ἐσχίαζε ὅλο τὸ χωριὸ ὅταν ἀραιὰ κάποτε συνέβαινε κάποια μικροκαταστροφή σὲ φυτιές δένδρων. Ὅλοι μὲ φανατισμὸ ζητοῦσαν τὸν δράστη γιὰ τιμωρία. Κι' ὅταν σὲ λίγα χρόνια λουλούδισαν τὰ κρῶτα δέντρα καὶ χρυσοφόρος κρεμάστηκε ὁ καρπός, τότε κατὰλαβαν οἱ Ξεροχωριῖτες τὴ σημασία πού εἶχαν τὰ λόγια τοῦ Παπᾶ-Στάθη.

Ἡ εὐλογία τοῦ Παπᾶ ἔδιδε τοὺς πρώτους πλούσιους καρπούς της.

* *

Ἐτυχε νὰ ἐπισκεφθῶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια τὸ Ξεροχώρι. Δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω ποίος ἐκκεντρικὸς ἔδωσε στὸν παραδεισένιον αὐτὸ δενδρόκηπο τὴν ὀνομασίαν αὐτὴ πού μονάχα κυνητὴν ἀντίθεση ἀποτελοῦσε μὲ τὴν πραγματικότητα. Ξεροχώρι μονάχα κατ' εὐφημισμὸ μπορούσε νὰ νοηθεῖ. Κατέφυγα στὸ δάσκαλο νὰ μοῦ λύσει τὴν ἀπορία.

—Τὸ Ξεροχώρι, ἀγαπητέ μου, ἦταν κάποτε ξεροχώρι, μὴντε. Τώρα καλύτερα θάταν ἂν λεγόταν Παραδεῖσι, γιατί στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας παράδεισος πού τὸν ἔκτισαν οἱ ἁμαρτωλοὶ Ξεροχωριῖτες. Ἐνας ἅγιος καὶ σοφὸς ἄνθρωπος, ὁ Παπᾶ-Στάθης, ὑπόβαλλε στὸν κάθε ἐξομολογούμενον ἁμαρτωλό, σὰν ἔξιλασμός τῆς ἁμαρτίας του τὸ φύτεμα καὶ τὴν περιποίηση δέντρων. Ὅσο πιὸ μεγάλη ἡ ἁμαρτία, κ' εἶχαν τέτοιες πολλὲς οἱ Ξεροχωριῖτες, τόσο πιὸ μεγάλος κι' ὁ ἀριθμὸς τῶν δέντρων. Ἐτσι σὲ λίγα μονάχα χρόνια ἡ κόλαση τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸ Ξεροχώρι, γίνηκε ὁ Παράδεισος αὐτὸς πού βλέπεις.

Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΣ

ΚΑΤΩ ΑΠ' Τ' ΑΣΤΕΡΙΑ

Κάτω ἀπ' τ' ἀστέρια, μιὰ βραδυά, στερνὴ χαρὰ καὶ πρώτη, ρούφηξ' ἀπὸ τὰ χεῖλη σου λίγη δροσιά κι' ἀγνότη.

Τώρα, τὸν πόνο μου διπλᾶ στὴ μοναξιά μου νοιώθω, καὶ νὰ κοιμίσω δὲν μπορῶ τὸν ἄγρυπνό μου πόθο,

πού σὰν ποτάμι ἐφούσκωσε καὶ θέλει νὰ μὲ πνίξει γιὰ σέ, πού δὲ θὰ ξαναρθῆς στὴ βραδυὴ μου πλήξη.

Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Σ' εὐχαριστῶ πού γιόμισες τὴ μοναξιά μου μουσικὴ κι' ἐλπίδα τὴν καρδιά μου, καὶ παίρνω ἀπ' τὴν ἀγάπη σου τὴν τόσο παιδικὴ φῶς, γιὰ νὰ φτιάξω τὰ ὄνειρά μου.

Οἱ ἔνοιες μου γίναν χαρὲς καὶ λούζουν τ' ἄσπρα τους φτερά στῆς ξενοιασιᾶς τὰ συντριβάνια.

Δὲν μὲ κουράζει πειὰ ἡ ζωὴ κι' εἶνε τὰ χέρια μου γερά γιὰ νὰ τραβήξω μπρὸς στὸ φῶς μιὰ πίστη ἀπ' τὴν ἀφάνεια.

ΦΩΤΗΣ ΑΓΓΟΥΛΕΣ

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΩΣ ΤΟ ΒΛΕΠΕΙ ΕΝΑΣ ΑΓΓΛΟΣ (*)

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον κάποτε μεταδίδονται καὶ κυκλοφοροῦν ἀνάμεσα στὸ κοινὸ οἱ διάφορες ἰδέες εἶναι πολὺ περίεργος, γιατί μπορεί νὰ ἐπηρεαστεῖ πολλὲς φορὲς ἀπὸ γνώμες καὶ ἰδέες ποὺ προβάλλονται μὲ τέτοιο τρόπο, ποὺ θάταν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνέλπιστο νὰ βροῦν μεγαλύτερη ἀλήθεια καὶ ὅμως μιὰ μέρα ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένει κανεὶς πάνω σ' αὐτὲς διαμορφώνει τίς ἀπόψεις τῆς ἡ κοινῇ γνώμῃ καὶ κατευθύνει τίς ἐνέργειές τῆς σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ ἐπιρεάζει καὶ ἄλλους πρὸ ὑπεύθυνους παράγοντες. Καλὸ λοιπὸν θάταν νὰ πληροφορηθῇ ἓνας ἕκαστος γιὰ κάθε τι ποὺ λέγεται πάνω σὲ ὅτι τὸν ἐνδιαφέρει γιὰ νὰ μὴ βροῖσεται ὕστερα μπροστὰ σὲ ἀπρόοπτα. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ μᾶς κάνει νὰ δώσουμε ἐδῶ προσοχὴ σὲ δυὸ μικρὰ βιβλιαράκια μὲ πολὺ πολεμικὴ ἐμφάνιση, τοῦ εἶδους αὐτοῦ ποὺ λένε οἱ Ἀγγλοὶ *πάμφλετς*, γραμμένα καὶ τυπωμένα στὴν Κύπρῳ ἀπὸ Ἀγγλο ποὺ ἔζησε (καὶ ζῇ σ' αὐτῇ), τὸν γνωστὸ δημοσιογράφου καὶ πρῶην διευθυντὴ τοῦ *Cyprus Post*, τὸν κ. G. B. Pusey, μὲ δημοσιεύματα τοῦ ὁποῖου καὶ ἄλλοτε ἀσχολήθηκαν οἱ δικές μας ἐφημερίδες. Εἶναι γνωστὸ πῶς οἱ Ἀγγλικοὶ ἀποικιακοὶ κύκλοι συνηθίζουν νὰ προσφεύγουν σὲ τέτοιου εἶδους δημοσιεύματα καὶ νὰ διαμορφώνουν ἀπ' αὐτὰ τὴ γνώμη τους καὶ ἔτσι θὰ μπορούσαν ἔμμεσα νὰ ἐπιρεάσουν καὶ τὴν πολιτικὴ μᾶς Κυβερνήσεως ἀπέναντι σ' ἓνα τόπο καὶ γι' αὐτὸ θάπρεπε νὰ ἔχουμε καὶ ἡμεῖς ὑπ' ὄψει μας τοὺς πολιτικοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ Ἀγγλοῦ δημοσιογράφου γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου μας. Θὰ ἦταν ἔξ ἄλλου ἐνδιαφέρον νὰ ἐξορῶμε πῶς μᾶς βλέπουν καὶ πῶς σκέπτονται γιὰ μᾶς οἱ ξένοι. Ἔτσι σκεφθήκαμε πῶς θ' ἄξιζε τὸν κόπο νὰ παρουσιάσουμε σ' εὐρύτερο κοινὸ τὶ πρὸ χαρακτηριστικὲς ἀπὸ τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀγγλοῦ δημοσιογράφου ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ φυλλάδια, ἂν καὶ κυκλοφόρησαν σχετικὰ πρὸ καιροῦ. Τὰ δυὸ αὐτὰ φυλλάδια κατὰ βίθος εἶναι ἓνα, γιατί τὸ δεύτερο (δὲν ξέρω γιὰ ποῖο λόγο) εἶναι σχεδὸν πιστὴ ἀνατύπωση τοῦ πρώτου στὸ μεγαλύτερο μέρος μὲ λίγες μονάχα προσθήκες στὸ τέλος.

Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλιαράκια ἐπιγράφεται «Τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Κύπρου», δὲν ἀποτελεῖ ὅμως καμμιά συστηματικὴ μελέτη μεθοδικὰ διαταγμένη, ὅπως θὰ περιέμενε κανεὶς ἀπὸ τὸν τίτλο, οὔτε καὶ ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέως ἦταν τέτοια, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω. Εἶναι πρὸ πολὺ προσωπικὲς ἐντυπώσεις καὶ αὐτοσχέδιοι στοχασμοὶ ποὺ ξεπετιοῦνται ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ κάποιων γεγονότων καὶ ποὺ ἔχουν ὅμως ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τους. Ὅταν π.χ. ἀναφέρεται στὶς ποικιλώνυμες κατακτήσεις τῆς Νήσου, βρίσκει ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ γιὰ «τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Κυπρίων σὲ κάθε τι ποὺ δὲν ἀναφέρεται ἄμεσα στὴ στενὴ κοινοτικὴ τους ζωὴ πῶς οἱ πολιτικὲς αὐτὲς μεταβολὲς δὲν διετάραξαν καὶ πολὺ τὸν συνηθισμένον τρόπο τῆς ζωῆς τους» πῶς καὶ στοὺς Κυπρίους παρουσιάζεται τὸ γνῶρι

(*) G. B. Pusey : *Cyprus Past—Present—Future* 1943. Τοῦ ἰδίου : *Yours ? Mine ? Ours ?* 1944.

σμα αὐτὸ τῶν λαῶν τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς: νὰ ἔχουν ξεπεράσει τόσο πολὺ τὰ κανονικά ὅρια ἔτσι πού νὰ μὴ μπορεῖ ὁ χρόνος νὰ τοὺς φτάσει. Κι' ὅταν ἀκόμη παρουσιάζονταν περιόδοι, πού ἓνα πρὸ φιλελευθέρου καθεστῶς μπορούσε νὰ θέσει τέλος στὴν ἐκούσια νάρκη τους, αὐτοὶ κοιμῶνταν τόσο βαθειά καὶ ἦσαν τόσο ἀναισθητοὶ στὸ γύρω τους κόσμος, γιὰ ν' ἀντιληφθοῦν κἂν πὼς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας ἔλαμπε ξανά» (σελ. 3). Καὶ λίγο παρακάτω: «Γὰ ξενικά αὐτὰ καθεστῶτα ἦσαν ἀντιπαθητικὰ στὸ λαό, ὅχι ὅμως τόσο πού νὰ δώσουν ἀφορμὴ σὲ κάτι παραπάνω ἀπὸ ἓνα ἐκ παραδόσεως ζήτημα γιὰ τὴν ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα· μόνο πού τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀναρριπίσθηκε κάπως μὲ τὴ δεύτερη προσάρτηση τῆς Νήσου μὲ τὴν Ἀγγλία ἀναλωγονημένο ἀπὸ τὸ δόγμα τοῦ φιλελευθερισμοῦ πού ἦταν τότε καινούργιο». Δὲν πρόκειται νὰ συζητήσουμε τὸ συμπέρασμα αὐτό, πού φαίνεται φυσικὰ πολὺ πρόχειρο καὶ βιαστικὰ βγάλ- μένο, θὰ μπορούσε ὅμως, μὴ καὶ παρουσιάζεται στὴ μέση (καὶ δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά), νὰ βασανιστεῖ μὲ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα.

Σ' ὅλη τὴν παρακάτω ἐκθεση τῶν γεγονότων (ὅπου δὲν παραπονιέται γιὰ προσωπικά του ζητήματα) δίνει τὴν ἐντύπωση μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κάποιας ἐπιχειρήσεως πού ἐκδέτει τὰ σχετικὰ μὲ τὴ διαχείριση, ἐπεξηγεῖ τὸν κύκλο τῶν ἐργασιῶν μὲ κάποιες δικαιολογίες καὶ μομφές γιὰ τὸν πενιχρὸ σχεδὸν ἀπολογισμό καὶ μὲ θανυμάσια σχέδια γιὰ τὴν μελλοντικὴν ἐπέκταση τῶν ἐργασιῶν. "Εἶσι μέμφεται τοὺς κατὰ καιροὺς ὑπευθύνους καὶ ἰδιαίτερα τὸν πρῶτον ἀρμοστή τῆς Νήσου πού μὲ τὴν τακτικὴ τους ἐνεθάρρουν τὴν πολιτικὴ τῆς Ἑνώσεως μεταξὺ τῶν κατοίκων κι' ἔτσι δημιουργήθηκαν σοβαρὲς παρεξηγήσεις (σελ. 8). Κάνοντας σύντομο ἀπολογισμό τῶν πρὸ προσφάτων γεγονότων ἀναγνωρίζει πὼς σημειώθηκαν πολλὲς ἀποτυχίες στὴν διακυβέρνηση τῆς Νήσου καὶ δίνει σχετικὲς αἰτιολογίες. Θάταν ἀσκοπο νὰ παραθέσουμε γνωστὰ γεγονότα ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν ἐρημνεῖα πού τοὺς δίνει ὁ συγγραφεὺς, σημειώνουμε μονάχα πὼς παντοῦ σχεδὸν θέλει νὰ παρουσιάζεται σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Αὐτοκρατορίας πού πιστεύει, ὅτι ἡ ἀποστολὴ του εἶναι νὰ βάλει τὸν δάκτυλον εἰς τοὺς τύπους τῶν ἡλῶν καὶ νὰ ὁμολογήσει μὲ ἀνώτερο πνεῦμα ἀρετὰ λάθη καὶ νὰ ἐπιτιμῇ σὲ μὲ δριμύτητα τοὺς ὑπευθύνους, γιὰ νὰ ἔχει τὴν αὐτοκρατορικὴ του συνείδηση ἡσυχῇ, ὅπως ὁ Κάτων στὴ Ρώμη.

Ἡ πρὸ σοβαρὴ ἐπίκρισή του εἶναι ἡ ἔλλειψη ψυχολογικῆς γνώσεως τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων, τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ἀφήνει νὰ ὑπονοηθεῖ πὼς τὴν κατέχει ἀρετὰ. "Εἶσι π. χ. μέμφεται τοὺς ὑπευθύνους «γιατὶ δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν πὼς στὴν Κύπρῳ τὸ σῶμα μπορεῖ νὰναι ἐλεύθερο, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα καψαλισμένο· πὼς ὑπάρχει (ἀνάμεσα στοὺς Κυπρίους) πλήρης σχεδὸν ἄγνοια τῆς σημασίας τῶν καιρῶν καὶ συνεπῶς ἀνάλογη ἔλλειψη τῶν ἀνθρωπίνων ἐκείνων ἰδιοτήτων τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ νοῦ, χωρὶς τίς ὁποῖες ὁποιαδήποτε σκέψη γι' ἀνοικοδόμηση ἐνὸς καινούργιου πολιτισμοῦ ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο φαίνεται νὰ μὴν ἔχει καμμιά ἐλπίδα». "Ἄλλη χαρακτηριστικὴ προοπτικὴ γραμμὴ τοῦ συγγραφέως φαίνεται νὰ εἶναι «ἡ δημιουργία ἐνὸς Κυπριακοῦ λαοῦ ἔτσι πού νὰ χάνονται οἱ φυλετικὲς καὶ ἐθνικὲς διαφορὲς ἀνάμεσα στὰ διάφορα στοιχεῖα» καὶ γι' αὐτὸ παραπονιέται γιατί ἐπιτρέπεται νὰ διαφαίνονται τάσεις χωριστικῆς, πού μπορούσαν «νὰ εἶναι ἀνεκτὲς στίς παλιὲς κακὲς ἡμέρες τοῦ διαίρει καὶ βασίλευε, ἡ Κυβέρνηση ὅμως δὲν ἔχει κανένα πλεονέκτημα ἀπὸ μιὰ τέτοια πολιτικὴ» (σελ. 17). Ἡ χωριστικὴ αὕτη τάση δὲν δικαιολογεῖται, προσθῆτει, καὶ ἀπο τὴν συναδέλφωση ἀνίμεσα Ἀγγλῶν,

ήλλ' Ελλήνων, Τούρκων, Ἀρμενίων καὶ Μαρωνιτῶν Κυπρίων ποὺ ὑπηρετοῦν καὶ μάχονται μαζί στὸν πόλεμον αὐτόν. Καὶ ὑποδεικνύει πὼς πρέπει νὰ συμπεριμεριζοῦν «καλύτερες σχέσεις τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν μὲ τὸ μεγαλύτερο ποσοστό τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ ἔμεινε στὸ σπῆι τοῦ καὶ ποὺ δὲ δείχνει καμμία πρὸς προθυμία νὰ θυσιάζει τὰ προσωπικά του συμφέροντα».

Γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Νήσου χρειάζεται ἡ ἐγκατάσταση σ' αὐτὴν Ἀγρονομῶν ἀποίκων, ἡ ὁποία μὲ τὶς σημερινὲς συνθῆκες δὲ μπορεῖ νὰ γίνη. Ἡ Ἀν πρόκειται ὅμως οἱ ἀποικοὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι διάφοροι συνταξιοῦχοι καὶ ἄλλοι μὲ μέτριο εἰσόδημα, εἶναι προτιμότερο νὰ μὴν ἔλθουν καθόλου, γιατί θὰ προσπαθοῦν νὰ κρατοῦν τὸ βιωτικό ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ πολὺ ἀπαιτητικό, μ' ἄλλους λόγους τὴν ἴδια τὴν οἰκονομικὴ πρόοδο τοῦ τόπου, γιατί ἂν μποροῦν νὰ διατηροῦν τὴ δική τους ζωὴ» πρέπει ἀκόμη οἱ ἀποικοὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι Ἀγγλοὶ «μὲ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦμα» καὶ ποὺ θὰ μποροῦν νὰ ἔλθουν ἐξ ἄλλου νὰ δώσουν στὴν αὐτοκρατορία ἀληθινὰ Βρετανικὴ ὄψη, βρετανικὸ πνεῦμα προόδου καὶ Βρετανικὸ τρόπο ζωῆς, καὶ γι' αὐτὸ δὲ ὅπως ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείπουν τὸν τόπο μόλις παρουσιαστῇ κάποιος κίνδυνος, ὅπως συνέβη στὶς ἀρχὲς τοῦ πολέμου αὐτοῦ. (σελ. 18).

Τὸ προσεχὲς μέλλον τῆς Κύπρου κατὰ τὸν συγγραφέα δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ πρόσφατο παρελθὸν καὶ τὸ παρόν. Ἡ Ἀνθυμία γιὰ τὸ μέλλον τῆς Νήσου θάρεθῇ, ὅταν αὐτὸ θ' ἀρχίσει νὰ δημοσιευθῇ μπροστὰ σ' ἀνθρώπους ποὺ ἐνδιαφέρονται, εἴτε γιατί εἶναι ἐντυπωσιασμένοι νὰ ἐνδιαφέρονται, εἴτε ἀπὸ δυσκολία νὰ προσαρμόσουν τὴν ἰδίαν τὴν μέσην τοῦ μέσου στὸ στενὸ πλαίσιο τῆς ἡδονικῆς ἀπραγματοσύνης (dolce far niente) ποὺ ἄλλως τε φαίνεται νὰ εἶναι ἡ μελλοντικὴ δημοσιολογία τῆς Νήσου» (σελ. 19). Καὶ παρακάτω: «θὰ εἶναι πολὺ τολμηρὸς ἐκεῖνος ποὺ θὰ μπορούσε νὰ προμαντέψει ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ τοὺς αἰώνιους τοῦ 1943 καὶ καλύτερο γιὰ τὸ μέλλον τῆς αὐτῆς νήσου» (20). Ὅπως ἔπρεπε πρὸς βλεψὴ λοιπὸν γιὰ τὸ μέλλον τῆς Νήσου πρέπει, ἰσχυρίζεται ὁ συγγραφεὺς, νὰ περιοριστεῖ στὸ πεδίο τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ὀνείρου, ἀποπειρόμενος ὅπως καὶ ἂν τὸ συλλάβει κανεὶς, ἀναγκαῖα προϋπόθεση εἶναι ὅτι μεταβολὴ τοῦ σημερινοῦ τρόπου διακυβερνήσεως τῆς ἀποικίας, γιατί ἂν ἐνδείκνυται ὅπως εἶναι, τότε εἶναι ἀδιανόητη κάθε πρόοδος γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ πάλι ἡ προϋπόθεση αὐτή, θάπρεπε νὰ ἐνδιαφερόδῃ ὁ κόσμος στὴν Ἀγγλία πρὶν πολὺ γιὰ τὶς ἀποικίες καὶ πρὸ πάντων ὁ κοινὸς πολίτης ποὺ ἐνδιαφέρει τοὺς ὑπευθύνους.

Τὰ ζωτικὰ προβλήματα τοῦ τόπου, ποὺ πρέπει ν' ἀπασχολήσουν μὴ ὁσοδοδευτικὴ Κυβέρνηση εἶναι μόνο τὸ οἰκονομικὸ καὶ τὸ ἐμπορικόν. «Ἡ πολιτικὴ, ὅπως ἡ ὁρμηκία, πρέπει νὰ εἶναι ζητήματα συνειδήσεως μονάχα, ἐνῶ τώρα ἀποτελοῦν τὴν ἀποκλειστικὴ βίση γιὰ νὰ διαμαρτυροῦνται. Ἡ Κύπρος κατὰ τὸ ὅφιστάμενον καθέστως» (σελ. 24). Τὰ κύρια πεδία τῆς μελλοντικῆς ἀναπτύξεως τῆς Νήσου νὰ βλέπει ὁ συγγραφεὺς στὸν φυσικὸ πλοῦτο (μέταλλα), στὴ γεωργία (ἂν ρυθμιστεῖ τὸ σημερινὸ σύστημα ἐκμετάλλευσής), στὸν τουρισμὸ καὶ στὴ συγκοινωνία μὲ τὶς ἑξῶ χώρες.

Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνει καὶ στὸ δεύτερο βιβλιαράκι, ποὺ ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχή, εἶναι στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀνατύπου τοῦ πρώτου. Ὅτι τὸ τέλος μονάχα ἐπιμένει περισσότερο στὶς σχέσεις τῶν Ἀγγλῶν μετὰ τὴν Κύπρο. Κι' ἐδῶ παραπονιέται «πὼς ἡ Βρετανικὴ αὐτὴ ἀποικία νὰ εἶναι ἀρκετὰ Βρετανικὴ». Κι' ὅμως, λέει, δὲ θὰ χρειάζονταν καμμιὰ κρίση γι' αὐτό. Γιατί «ἡ τεραστίη ποσότης Ἀγγλικῶν περιοδικῶν καὶ ἡμερησίων ποὺ εἰσάγονται μὲ κάθε ταχυδρομεῖο στὴ Νῆσο, μαρτυρεῖ πὼς

οἱ κάτοικοι θέλουν νὰ προσαρμοστοῦν περισσότερο μὲ τὰ ἰδεώδη πὺν περιέχονται μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἔντυπα» (σελ. 23). Ἀσφαλῶς ὅμως τὸ πιὸ περιεργό σημεῖο εἶναι ὁ τρόπος πὺν συνδυάζει ὁ Βικτωριανὸς αὐτὸς Ἄγγλος τὶς αὐτοκρατορικές του ἀντιλήψεις μὲ τὴν ἀναγνώριση τῆς πραγματικότητος. «Ξέρω, γράφει στὴ σελ. 24, πὺς τὸ ζωηρὸ ἐθνικὸ αἶσθημα τῶν Κυπρίων καίει μὲ τόσο ἔντονη καὶ καθάρια φλόγα, πὺν ὅλα τὰ πλούτη τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν θ' ἀποτελοῦσαν μόνον τοὺς ἀρχετὸ ἀντιστάθμισμα στὰ ὄγαιρα γιὰ μιὰ λιτότατη ζωὴ κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος. Ὑπάρχουν ὅμως ἐκδουλεύσεις πὺν ὁ Κύπριος θὰ πρόσφερεν στὴν Ἑλλάδα πολὺ καλύτερα βελτιώνοντας τὴ σημερινὴν του θέση παρὰ ὡς Ἑλλήν ὑπήκοος» (σελ. 24). Καὶ τὸ πιὸ παράδοξο: «Ἄν ἡ μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα σκοπεῖ νὰ διατηρήσει στενὲς πολιτικές, κοινωνικὲς καὶ οικονομικὲς σχέσεις μὲ τὴν Μ. Βρετανία, πὺν εἶναι πιθανώτατο, τότε ἡ μεταπολεμικὴ Κύπρος πρέπει νὰ προσφέρει τὸν φυσικὸ σύνδεσμο γιὰ μιὰ τέτοια ἐπαφὴ καὶ ἐπὶ Κυπριακοῦ ἐδάφους θὰ πρέπει νὰ συναντηθοῦν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς μεζονος Ἑλλάδος, ἐλεύθεροι ἀπὸ πολιτικὲς ραδιοσυρρογίες πὺν φαίνεται πὺς θὰ ἐπικρατοῦν στὴν πολιτικὴ σκηνὴ τῆς Ἑλλάδος» (σελ. 25).

Ἡ αἰτία, πιστεύει, πὺν οἱ Κύπριοι ἀπορρίπτουν τὴν Βρετανικὴν διοίκηση δὲν εἶναι γιὰτὶ εἶναι ἀπλῶς Βρετανικὴ, ἀλλὰ «γιατὶ δὲ δόθηκε αὐτοὺς κατοίκους ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν μιὰν ἀληθινὰ Βρετανικὴν διακυβέρνηση, τὸν ἀληθινὰ Βρετανικὸν τρόπο ζωῆς καὶ τὸ ἀληθινὰ Βρετανικὸ πνεῦμα». Ὅλη ἡ κακοδαιμονία βρίσκει πὺς προέρχεται μόνον ἀπὸ τὸ σημερινὸ σύστημα κυβερνήσεως τῆς ἀποικίας κι' ἐπομένως ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ πρέπει νὰ ζητηθεῖ στὴ μεταβολὴ τοῦ συστήματος κι' ὁ Ἄγγλος δραματιστὴς δίνει ὁ ἴδιος τὴν τελευταία συνταγή: Ἀφοῦ τὸ σημερινὸ σύστημα δὲ μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ ἱκανοποιητικὰ, νὰ ἐφαρμοστεῖ ἄλλο: νὰ γίνῃ καὶ ἡ Κύπρος μιὰ Βρετανικὴ Κτῆση (Dominion), ὅπως ὁ Καναδὰς καὶ ἡ Αὐστραλία, ὅσο παράδοξο κι' ἂν φαίνεται σὲ πολλοὺς ἡ πρόταση κι' ἀπίθανη ἡ πραγματοποιήσῃ της. «Τότε τὸ μέλλον τῆς Κύπρου θάναί πὺν σίγουρο καὶ πὺν λαμπρό· ἡ ἐργασία καὶ ἡ παραγωγή, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη, οἱ τέχνες καὶ οἱ ἀνέσεις τῆς ζωῆς θ' ἀναπτύσσονται μέσα σ' ἓνα καθεστὼς ἐλεύθερο ἀπὸ τὴ σημερινὴν μολυσμένη ἀτμόσφαιρα τῆς πολιτικῆς καὶ φυλετικῆς ὑποψίας καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι μὲ καλὴ θέληση, ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ πατρίδα τοὺς καὶ ἡ μητρικὴ τοὺς γλῶσσα, θὰ εἶναι Κύπριοι καὶ θὰ συνεργάζονται νομιμόφρονα καὶ καλῇ τῇ πίστει γιὰ τὸν ἐξωραϊσμὸ καὶ τὸν πλουτισμὸ ὃχι μονάχα τῆς δικῆς τοὺς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς γοητευτικῆς αὐτῆς γωνίας τῆς γῆς» (σελ. 30). Καὶ στὸ τέλος ἐκθέτει μερικὰ ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα πὺν θὰ προκύψουν, ὅπως πιστεύει, τόσο γιὰ τὴν Ἀγγλία ὅσο καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν πραγματοποιήσῃ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, πὺν ποέπει νὰ φροντίσουμε «νὰ τὸ πλάσσουμε» στοὺς Κυπρίους, γιὰτὶ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ τὸ ζητήσουν μόνον γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο πὺς ἓνας λαὸς, πὺν τόσα χρόνια ἐσυμπιεζόταν μέσα στὰ στενὰ ὅρια τοῦ καθεστώτος μιᾶς ἀποικίας, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴν ἰδέα γιὰ τὸ πὺς πρέπει νὰ ἀπλώσῃ τὰ πόδια του κατὰ συνταγματικὸν τρόπο» (σελ. 32,35).

Ἐσταχολογήσαμε τὶς παρατηρήσεις ἐκεῖνες πὺν στὴ σειρά θὰ μπορούσαν νὰ δεῖξουν τὴ γραμμὴ πὺν ἀκολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς σχετικὰ μὲ τὸ Κυπριακὸ ζήτημα. Ὅπως καθέννας ἀντιλαμβάνεται, τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ ἀν-

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Τὸ 1944 ἦταν πραγματικὰ γιὰ τὴν Κύπρο ἓνα ἔτος ἐκδοτικοῦ ὄργασμοῦ. Ἐκτὸς τῶν νέων περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων ποὺ ἐξεδόθησαν, ἐκυκλοφόρησαν ἐπίσης ἓνα σωρὸ φιλλαδία καὶ βιβλία, πρωτότυπα ἢ μεταφράσεις, καθαροῦ λογοτεχνικοῦ, ἱστορικοῦ, κοινωνιολογικοῦ ἢ ἐκλαϊκευτικοῦ περιεχομένου.

Τὸ γεγονός αὐτὸ σχολιάστηκε διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς διάφορους πνευματικοὺς κύκλους τοῦ νησιοῦ μας. Ἄλλοι τὸ ἐχαιρέτησαν σὰ μιὰν ἀναγέννηση καὶ μιὰ πνευματικὴν ἀνθήση τοῦ τόπου μας, ἄλλοι τὸ εἶδαν σὰ μιὰ βιασμένη καὶ σπασμωδικὴ προσπάθεια προσάρμογῆς τῶν φιλολογικῶν διαφερόντων μας στὴ σύγχρονη κίνηση τῶν ἰδεῶν, κ' ἄλλοι τέλος τὸ ἀντιμετώπισαν σὰ μιὰ ἐκδήλωση ρηχότητος μ' ἐγωϊστικά καὶ συμφεροντολογικὰ ἐλατήρια.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ αἷτια ποὺ προκαλεῖσιν τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι ποικίλα, πρᾶγμα ποὺ μᾶς κάμνει ἐπίσης νὰ πιστεύουμε ὅτι καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκδηλώθηκε ὁ φιλολογικὸς αὐτός ὄργασμός ὅσον καὶ τὰ ἀποτελέσματά του εἶναι ἐξ ἴσου ποικίλα καὶ πολυμορφα. Θᾶταν ὡς ἐκ τούτου ριψοκίνδυνο μὲ μιὰ μονοκοντυλιὰ νὰ γίνουμε ἀπολογητὲς ἢ ἀρνητὲς ἐνὸς τοῦ φαινομένου, τοῦ ὁποῖου τὰ ἐλατήρια ὑπῆρξαν τόσο ποικίλα καὶ διάφορα.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ αἷτια αὐτὰ εἶναι ταῖς ἐξῆς:

1. Ἡ τετράχρονη πνευματικὴ ἀπομόνωση τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆ

λοιπῇ Ἑλλάδι. Σ' ὅλη τὴ μακρὰν Κυπριακὴν ἱστορίαν αἱ Ἀθηναὶ ὑπῆρξαν πάντοτε ὁ ἀποκλειστικὸς σχεδὸν τροφοδότης τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου μας. Σ' ὅλο αὐτὸ διάστημα τὸ ἐλλαδικὸ βιβλίον ἱκανοποιοῦσε τὶς φιλολογικὰς ἀνάγκας τῆς Κύπρου, καὶ ἡ μικρὴ Κυπριακὴ παραγωγή δὲν ἦταν παρὰ ἓνα συμπλήρωμα τῆς μεγάλης ἀρτηρίας, ποὺ διοχετεύετο ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὴ διανόηση καὶ τὸν πολιτισμὸ στὸ νησί μας. Μετὰ τὴ Γερμανικὴ κατοχὴ καὶ τὴν ἀνιγκαστικὴν σπᾶνι τοῦ ἐλλαδικοῦ βιβλίου, ἦταν φυσικὸ οἱ διάφοροι Κύπριοι λογοτέχνες καὶ ἐκδότες νὰ προσπαθῶσιν νὰ ἀναπληρώσων ἐν μέρει τὴν ἔλλειψιν αὐτή.

2. Ἡ προσωρινὴ αὐτὴ διακοπὴ τῆς ἄμεσης πνευματικῆς ἐπίδρασης τῆς κυρίως Ἑλλάδος πᾶνω στὴν Κύπρο, ὁδήγησε σ' ἓνα εἶδος πνευματικῆς ἀναρχίας. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι ἀλληλένδετο βέβαια μὲ τὴν παγκόσμια πνευματικὴν ἀνησυχία. Δὲν εἶναι ὅμως ἔξω καὶ πρὸς τὴν ἀπομόνωσίν μας ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, τὸ πνευματικὸ κέντρο ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδεχόμεθα πάντοτε τὶς ἰδεολογικὰς καὶ πνευματικὰς κατευθύνσεις μας. Εἰς τὸ γεγονός αὐτὸ ὁφείλεται ἡ ἐκδοσιμὴ βιβλίων καὶ ἡ ἐμφάνισις συγγραφέων, ποὺ δὲ θὰ εἶχαν ἴσως τὴν τόλμην νὰ παρουσιαστοῦν, ἂν ὑπῆρχε ἐλεύθερη πνευματικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ἑλλάδα.

3. Ἄλλῃ αἷτια τοῦ ἐκδοτικοῦ ὄργασμοῦ ὑπῆρξεν ἀσφαλὼς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἐκίνησε γύρω ἀπὸ τὰ πνευματικὰ προβλήματα ὁ πόλεμος. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας ἐσυνειδητοποίησαν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη προηγουμένη γενεὰ τὶς ὕλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀν-

τιθέσεις πού συνταράσσουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, καὶ ἐνδιαφέρθηκαν νὰ γνωρίσουν βαθύτερα τοὺς νόμους πού διέπουν τὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ μας ὑπόστασι. Ἡ ἀνησυχία αὐτὴ ἦταν φυσικὸ νὰ διεισδύσει καὶ στὸν τόπο μας, καὶ νὰ ὀδηγήσει σὲ ζωηρὲς πνευματικὲς ζυμώσεις καὶ ἐν μέρει στὸν παρατηρηθέντα ἐκδοτικὸν ὄργασμῳ.

4. Τὸ ὕλιστικὸ καὶ συμφεροντολογικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ ὁλωσδιόλου ἀσχετο πρὸς τὴ ζωηρὴν αὐτὴ φιλολογικὴ κίνησι. Μέσα στὶς εὐσυνειδητὲς καὶ εὐλικρινεῖς προσπάθειες δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐφιλοχώρησαν ἡταιρεῖν κερδοσκοπικὲς ἐπιδιώξεις, πού ἠθέλησαν νὰ κολακεύουν τὶς φιλολογικὲς ἀδυναμίες τοῦ ἀμόρφωτου κοινοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως ὁρθὸ νὰ βλέπουμε ὅλα τὰ βιβλία καὶ τὰ δημοσιεύματα τοῦ περασμένου χρόνου κάτω ἀπὸ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ πρῖσμα.

Ὅποιοσδήποτε ὅμως κι' ἂν ἦταν οἱ αἰτίες πού ἐπροκάλεσαν τὸν Κυπριακὸ φιλολογικὸ ὄργασμῳ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἀποτελέσματα, θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ, ὑπῆρξαν ἀρετὴ ὠφέλιμα γιὰ τὸν τόπο μας. Τὸ Κυπριακὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ διηρυνέθη, νέοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄλλοτε ἀδιάφοροι γιὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὑπέκρινοντας στὸ δημιουργηθέντα θόρυβον, κινήθηκαν, εἴτε ἀπὸ πνευματικὸν ἐνδιαφέρον εἴτε ἀπὸ σνομπισμό, πρὸς τὴ φιλολογία καὶ τὴ μάθησι, νέα συνθήματα ἐρρίφθηκαν, καὶ τὰ παλαιὰ προβλήματα ἀντιμετωπίστηκαν μὲ καινούργια προσοτικὴ. Εὐχάριστο ἐπίσης εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ διψα τῆς μάθησις ἐπεξετάθηκε ἀπὸ τὸ στενὸ κύκλο τῶν

διανοουμένων στὴν πλατειὰ λαϊκὴ μᾶζα, ἡ ὁποία ἄρχισε τώρα νὰ διαβάζει ἀπληστα κάθε τι νέον πού τῆς προσφέρεται. Ἡ διαπίστωσις τούτης θάτανε ἀσφαλὲς περισσότερον εὐχάριστη, ἂν σ' ὅλην αὐτὴ τὴν κίνησι ὑπῆρχε κάποια ὁργάνωσι καὶ κάποια σοβαρώσεσι καθοδήγησι. Αὐτὰ ὅμως εἶναι ζητήματα ἀλληλένδετα μὲ τὴ γενικὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασι τοῦ τόπου, καὶ δὲν μποροῦν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξετασθοῦνε χωριστά.

Ἀξιόλογη, κοντὰ σὲ ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω, εἶναι καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀγγλικοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖο τὰ τελευταῖα χρόνια ἔξαπλώθηκε καὶ διαδόθηκε πολὺ στὸν τόπο μας. Ἡ ἐπαφή μας αὐτὴ μὲ τὴν ξένη φιλολογία καὶ γνώσι θὰ μᾶς δώσει τὴν εὐκαιρίαν νὰ εὐρύνουμε τοὺς πνευματικοὺς μας ὁρίζοντες, καὶ νὰ ἀποκτήσουμε καινούργια προοπτικὴ γιὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά μας ζητήματα καὶ πράγματα.

Ὅποσδήποτε ὅμως κι' ἂν ἀντιμετωπίσουμε τὸ ζήτημα τοῦ Κυπριακοῦ ἐκδοτικοῦ ὄργασμοῦ, τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἡ σημερινὴ φιλογικὴ δραστηριότης εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς εὐεργετικῆς ἐπίδρασις πού δέχτηκε τὸ νησί μας ἀπὸ τὴ ζωηρὴν ἀνθρσι πού παρουσίασε ἡ Νεοελληνικὴ λογοτεχνία στὰ εἴκοσι τελευταῖα χρόνια.

Ὅπως εἴπαμε καὶ πρωτίτερα ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία εἶναι ἓνα παρακλάδι τῆς Νεοελληνικῆς, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς Νεοελληνικῆς πραγματικότητος. Οἱ πηγὲς καὶ τὰ πεπρωμένα τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶναι κοινά. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, ὅταν μὲ τὴν συμμαχικὴ νίκη οἱ πνευματικοὶ καὶ ἠθικοὶ ἀγῶνες τῶν λαῶν δικαιώ-

θοῦν καὶ ἡ Κύπρος ἐπιστρέφει ὄχι μονάχα νοερὰ ἀλλὰ καὶ πολιτικά στὴν πνευματικὴ κοιτίδα της, ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία θὰ ἀναζωπυρωθεῖ ἀκόμη περισσότερο καὶ θὰ γνωρίσει μέρες πραγματικῆς ἀκμῆς καὶ ἀνθήσεως.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΕΛΠΙΔΕΣ ΠΟΥ ΣΒΥΝΟΥΝ

ΤΑΚΗΣ ΤΑΟΥΣΙΑΝΗΣ

«Οἱ θεοὶ παίρνουν νέον ὅποιον ἀγαποῦν πολύ». Ἔτσι στὶς 19 τοῦ Γενάρη 1945 πέθανε, ὅστερ' ἀπὸ μακρὰ καὶ ὀδυνηρὴ ἀρώστια, πάνω στο λουλούδιμα τῶν 20 χρόνων του ὁ Τάκης Ταουσιάνης, ἕνας νέος ἀπὸ τοὺς εὐγενικώτερους καὶ δυναμικώτερους ποῦ γνώρισα. Λαμπρὸς μαθητὴς στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο, μὲ ἡθικά καὶ πνευματικὰ χαρίσματα ἐξαιρετικά, φίλεργος καὶ δημιουργικὸς, ἀποτέλουσε πάντα τὸ πρότυπο πρὸς τὸ ὁποῖο στρεφόταν ἡ εὐγενικὴ ἄμμιλλα τῶν συμμαθητῶν του, μπορῶ νὰ πῶ καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν ὅσοι τῶν ἐγνώριζαν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τελείωσε τὸ Γυμνάσιο δὲν ἔπαψε νὰ ἐργάζεται πνευματικὰ καὶ νὰ αὐτομορφώνεται, ἐνῶ συγχρόνως ἐργαζόταν σκληρὰ γιὰ νὰ ζήσει. Εἶχα τὴν καλὴ τύχη νὰ τὸνε βλέπω συχνὰ στὸ σπίτι μου, καλὸ φίλο πάντα καὶ πρόθυμο νὰ δεχτεῖ τις ὁδηγίες μου σὲ τις προσωπικὲς μελέτες του. Καὶ χαίρουμαι πάντα τὸ ὕψος ἡθὸς καὶ τὴ σοβαρὴ κρίση του, τὴ λεπτὴ παρατηρητικότητα καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὰ μεγάλα ἀνθρώπινα ἰδιώτικα.

Μιά φιλοδοξία εἶχε: νὰ σπουδάσει στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν «κ' ὅστερα κάπου ἄλλοῦ, ἂν μπορέσω, γιὰ νὰ γίνω ἀξιόσ' καὶ νὰ δώσω στὸν τόπο μου καὶ στὴν ἐπιστήμη», μοῦ ἔλεγε, καὶ μιά φωτιά ἔκαιγε μέσα στὰ σπινθηροβόλα μάτια του. Κι ἀλήθεια, ἦταν ἔτοιμος σὲ λίγους μῆνες νὰ πάει στὴν Ἀθήνα. Μὰ ὁ Χάρος—ἀλοῖμονο!—ἔ-

κοψε τὸ λεπτὸ νῆμα τῆς ζωῆς του!

Καὶ μαθητὴς καὶ ὅταν ἀποφοίτησε δανειζόμενος βιβλία ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη μου ἢ ἀπ' ἄλλοῦ, κ' ἐργαζόταν πάντα σ' αὐτὰ μὲ σύστημα καὶ περίσκεψη. Πάντα μιά μελετοῦλα του θὰ μοῦ ἔφερνε, ἕνα δοκίμιο, ἕνα σχέδιο πνευματικῆς ἐργασίας, μὴν ἐρμηνευτικὴ παρατήρηση πρῶτότυπη κ' ἐνδιαφέρουσα, πὺν ὅλα ἔδειχναν τί μπορούσε ν' ἀποδώσει ὁ Τάκης Ταουσιάνης, ὅταν θάφτανε σ' ὠριμότητα καὶ θὰ καλλιεργοῦσε πλέρια τις ἱκανότητές του. Τοὺς τελευταίους μῆνες μοῦ ἔφερνε καὶ λογοτεχνικὴ του ἐργασία ἀξιοπρόσεκτη, κάποια του διηγήματα, ποὺ ἔδειχναν καὶ τὶς δημιουργικὲς του ἱκανότητες στὴ σύλληψη καὶ στὴν ἐκτέλεση μέσα στὸ πλαίσιο τῆς τέχνης τοῦ λόγου. Καὶ δεχόταν τις κριτικὲς παρατηρήσεις μου γελαστός καὶ μὲ κατανόηση, κ' ἔτσι κάθε φορὰ μοῦ παρουσίαζε κάτι καλύτερο, ἀρτιώτερο. Μὰ φοβοῦμαι πῶς ἐλάχιστα πράγματα θ' ἄφησε, γιὰτί ὅλες αὐτὲς τις σοβαρὲς φιλολογικὲς ἐργασίες του τις χαραχτήριζε μὲ πραγματικὴ μετρίο φροσύνη «ἀσκήσεις, γυμνάσματα, ποὺ τὰ σχίζω ἅμα σὰς τὰ δείξω, καὶ δοκιμάζω κάτι ἄλλο μὲ τις ὁδηγίες σας καὶ τις μελέτες μου». Ἔτσι ἀπόχτησε μέθοδο στὴν ἐργασία του καὶ κατόρθωσε νὰ μελετήσει ἐπιστημονικά πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πολλὰ ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, καὶ τολμῶ νὰ πῶ πῶς ἤξαιρε τόσα ὅσα σχεδὸν κ' ἕνας ἀπόφοιτος τοῦ Πανεπιστημίου. Κι ἂν ζοῦσε καὶ σποῶδαζε, εἶναι βέβαιο πῶς θὰ γινόταν μιά πραγματικὴ δύναμη δημιουργικὴ στὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη.

Γι' αὐτὸ προπάντων τὸν κλαίω. Τὸν κλαίω καὶ σὰν ἀγαπημένο μου μαθητὴ κ' εὐγενικὸ φίλο καὶ συνεργάτη σὲ μελέτες μας, καὶ γιὰ ὅ,τι μοῦ παρουσίαζε, ἀλλὰ προπάντων τὸν κλαίω γιὰ ὅ,τι δὲν τοῦ στάθηκε δυνατό νὰ μᾶς δώσει, γιὰ τις μεγάλες ἐλπίδες ποὺ στηρίζαμε σ' αὐτόν γιὰ τὴν προαγωγή τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας, κ' ἡ σκληρὴ Μοῖρα δὲν τὸν ἄφησε νὰ τις πραγματοποιήσει.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ἐρχόμαστε πάλι σ' ἐπικοινωνία με τὴν ἀγαπημένη μας καὶ πολυβασανισμένη Ἀθήνα. Δημοσιεύουμε παρακάτω δύο ἐπιστολὲς ποὺ πῆραμε ἀπὸ δύο ἐκλεκτοὺς Κυπρίους συνεργάτες μας, ἀπὸ τὸν κ. Τάκη Φραγκοῦδη καὶ τὸν κ. Ν. Κλ. Λανίτη, γιατί ἔχουν ἐνδιαφέρον γενικώτερο.

Νὰ οἱ ἐπιστολὲς τοῦ κ. Φραγκοῦδη καὶ τοῦ κ. Λανίτη:

Ἀθήνα, 7 τοῦ Γενάρη 1945.

Ἀγαπητέ μου κ. Προυσῆ,

Ἀπο τὴν κάρτα σας στὸν πενθερό μου ἔμαθα ὅστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια πῶς εἴστε καλά. Καὶ χάρηκα ποὺ τὰ «Κυπρ. Γράμματα» σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα μπόρεσαν καὶ κρατήθηκαν. Ἀραγε νὰ ὑπάρχουν περισσευούμενα τεύχη καὶ γιὰ μένα; Δὲ θέλω νὰ χάσω τὴ σειρά γιὰ τὴ βιβλιοθήκη μου. Ἡ «Ν. Ἑστία» ἔβγαине ταχτικά ὥς τὴν 1.11.44. Δυστυχῶς τὰ τελευταῖα φριχτὰ γεγονότα ἐσταμάτησαν κάθε πνευματικὴ κίνηση. ... Ἀς ἐλπίσουμε πὺς γρήγορα θὰ ξανορθώμε τὴ γαλήνη μας καὶ τίς ἀγοπητές μας ἀσχολίες, ὁπότε θὰ μὲ βρῆτε πάντα πρόθυμο σ' ὅτι μοῦ ζητήσατε γιὰ τὸ περιοδικό σας—γιὰ τὸ περιοδικό ΜΑΣ μᾶλλον, γιατί θέλω νὰ τὸ νομίζω καὶ δικό μου, ἀφοῦ τόσο τὸ ἀγαπῶ.

... Δώστε τοὺς χαιρετισμοὺς μου σ' ὅλους τοὺς φίλους ἐκεῖ. Ὁ Αἰμ. Χουρμούζιος ἔβγαλε τὸν Α' τόμο (4-τόμου ἔργου κριτικοῦ) γιὰ τὸν Παλαμά, λίγο πρὶν ἐλευθερωθῶμε. Πολὺ καλὸ.

Μὲ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους σπάνια βρίσκομαι τώρα λόγῳ τῆς κατὰστάσεως.

Δικός σας

ΤΑΚΗΣ Μ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ἀθήναι, 12.1.45.

Ἀγαπητέ Κύριε,

Εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὸ εὐγενικό σας δελτάριο. Βεβαίως μ' ἐνδιαφέρουν τὰ «Κυπρ. Γράμματα», ἐστία πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἀγαπημένης πατρίδος. Σὲ λίγες γραμμὲς ποὺ ἔχω ἕνα πρᾶγμα σὰς γράφω, ὅτι μέσα ἀπὸ τὰ ρημάδια κατὰ χαλάσματα ἀναγεννᾶται πάλιν ὁ

παλαιὸς φρόνις καὶ ἤρχισε νὰ ξαναγεμίσῃ ἄνθη τὸ «χάσμα π' ἀνοίξε ὁ σεισμός». Τίποτε νὰ μὴ κλονίσῃ τὴν πίστιν σας διὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐρίον. Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀγγλῶν θὰ τραβήξωμεν μπροστὰ μέσα στὸν τραχὺν δρόμον τῶν πεπρωμένων μας. Ἐν ὅσῳ ἔχω ἀκόμη δυνάμεις ἢ συμβολὴ μου θὰ ἦνε πάντα πρόθυμος εἰς ὅτι λέγεται Ἑλλάδα καὶ Κύπρος. Ἡ πνευματικὴ ἀνύψωσι τοῦ Κυπρ. λαοῦ ἦνε σπουδαῖος συντελεστὴς τῆς ὀνειρεμένης αὐρίον. Χαιρετισμοὺς στοὺς φίλους ὅλους καὶ καλὴν ἀντάμωσιν.

Μὲ φιλίαν

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΓΑΛΟΚΤΙΣΤΗ

Ὁ ναὸς τῆς Γαλόκτιστης βρίσκεται σὲ μικρὴν ἀπόστασιν ΝΔ τοῦ χωρίου Κάτω Πύργου. Εἶναι ρυθμοῦ Βυζαντινοῦ. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἰκονίζει τὴν Παναγίαν τὴν Ὁδηγήτριαν, πολὺ παλαιὰ ἐξώγραφισμένη ἐπὶ μονασμαῖ σπατουλαρισμένου μὲ τὴν συνδρομήν, ὡς ἀναγράφεται ἐπ' αὐτῆς, τοῦ Μοναχοῦ Λεοντίου ἐν Μηνί 169(.). Ἐπὶ τῆς εἰκόνος ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς γράμματα: Α Ψ Π Θ (=1789) Τὰ κρησπήγια εἶναι πολὺ παλαιὰ, καθὼς καὶ τὸ εἰκονοστάσιο. Εἶναι ξύλινα κεκοσμημένα· φέρουν διαφόρους κεχαραγμένα παραστάσεις ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ τὸ ἕνα φέρει τὰ σημεῖα JS S81. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἡ Παναγία ἡ Γαλόκτιστη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν (Κουρσάρων) ἐπροστάτευσσε τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ τόπου. Λέγεται ὅτι διὰν ἐπλησίαζαν πρὸς τὴν παραλίαν ἔκαμνε σκότος δηλ. ἕνα νέφος μαῦρο ἐπλάκωνε μπροστὰ τοὺς καὶ δὲμποροῦσαν νὰ προχωρήσουν. Ἐτοί α. ναγκάζονταν νὰ γυρίσουν πίσω καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν εἰς ἄλλα μέρη. Ὅταν ἐγκατέλειπαν τὸ μέρος, ἐκαθάριζε ἡ ἀτμόσφαιρα καὶ ἐγένετο καθαρὰ ἡ ἡμέρα, ὅπως ἦταν καὶ πρωτότερα.

Ὁ ναὸς τῆς Γαλόκτιστης χτίσθηκε κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ πηλὸν καμωμένον ἀπὸ γάλα ἀνακατωμένον μὲ νερό μὲ ἀναλογία ἕνα τενεκὲ πρὸς δύο δηλ. ἕνα τενεκὲ γάλα καὶ δύο νεοῦ Ἀρ.

χικώς ἐχίτζετο κί' ἐκαίotan καί οἱ τοῖ χοι τή νύχτα χαλῶσαν. Ἡ Παναγία «ἐρωμάτισε» τοὺς χτίστες καί τοὺς εἶπεν ὅτι ἤθελε νά χτισθῇ μέ γάλα... Ἐκείνοι τήν ἐπομένην εἶπαν τήν ἐπιθυμία της σὸν κόσμον κί' εἶτοι κί' ἐγινε. Γι' αὐτό καί πιστεύεται ὡς προστάτις τῶν γαλαχτοφόρων ζώων καί τῶν γυναικῶν ποὺ ὑποφέρουν μέ τοὺς μαστούς των καί στεροῦνται γάλακτος πρὸς διατροφήν τῶν βρεφῶν των.

Ποῖ λίγα χρόνια ἀκόμα ὅταν ἐγινε ἐπισκευή τοῦ ναοῦ ὅλοι οἱ βοσκοὶ τῆς περιφερείας προσέφερον γάλα διὰ νά καμωθῇ ὁ πηλὸς ποὺ ἐχρεοῦζετο γι' αὐτήν.

Θῆταν παράλειψη ἂν δὲν ἀνέφερα τὸν ἀκόλουθον θρύλον γιὰ τὴν Γαλόχτιστην τὸν ὁποῖον μοῦ διηγήθηκε ἕνας μαθητῆς τ. ὑ. σχολείου τῶν Πηγαινῶν, ὁ Ν. Γεωργίου ἡλικίας δέκα χρονῶν:

«Εἶχεν ἐναγ καντηναλάφτην τῆς Γαλόχτιστης. Ἐπῆεν νάψη τὴν καντήλαν της τζιαὶ δὲν ἀφταίνεν. Ὑστερα ἐφα νερώχην μιὰ γεναῖκα τζι' ὁ ἀθροπος ἐκλαίεν πὼς δὲν ἀφταίνεν ἡ καντήλα. Τζαὶ τοῦ εἶπεν:—Τί ἔχεις τζιαὶ κλαίεις; Εἶπεν της:—Ἀφταίνω τὴν καντήλαν τζιαὶ δὲν ἀφταίνει. Τζι' εἶπεν τοῦ τζιαὶ τζιείνη:—Ἀψε τὴν τωρὰ τζιαὶ νά (γ' ἴς πὼς ἐν νάψη. Ὁ καντηλανάφτης ἄφεν της τζι' ἄφεν. Ὑστερα τζιείνη ἐ(γ)ώκεν τοῦ τρια σελίνια. Τζιείπεν τοῦ: Τὰ θιὸ νά τὰ τρώῃς τὸ ἔνα νά μείνισκη. Ἐτρων τὰ θιὸ, τὸ ἔναν ἐμείνισκεν. Ὡς τὸ πρῶν ἐβρόχουνταν τρια τὰ σελίνια Μιὰν ἡμέραν ἐμέχουσεν τζι' ἐφα[γ]εν τζιαὶ τὰ τρια. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐν ἐβρόχουνταν μέσ τὸ τσεντίν τοῦ τίποτε, ὅπως πάντα».

ΧΡ. ΛΙΒΑΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΔΗΜΜΑΝ Τ' ΑΛΟΥΠΟΥ

Ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα δὲν ἠθέλησε νά υπάγῃ οὔτε εἰς χώραν οὔτε εἰς χωρίον. Ἐπίσεν πέντε κάπουνους, πέντε κούκουνους, πέντε ἀρναους. Ἐβγῆκεν καί ἐπῆγεν εἰς ἄκραν λειβαδίου. Ἡῦρεν δενδρὸν μονόριζον, μονοκούτσουβον ἔκοψεν. Μάνδραν ἔκαμεν, μέσα τὰ ἔβαλεν.

Ἐτοῶς τὰ μέσα τῆς νυχτὸς ἦλθεν τὸ ἀλουπίδιον, τὸ κτίριον τῆς γῆς, ἀπ' ὅν

τ' ἀμμάτιν τοῦ γιαιλλίν καί τὸ δόντιν τοῦ καρφίν, τὸ καουρόραχον, τὸ ἀλουπονούρικον, τὸ ἀλουπομούτσουον, ὅσα τῆς ἔφαγεν, ὅσα τῆς ἐκατάκοψεν κί' ὅσα τῆς ἐμακέλλεψεν. Ἐπῆγεν κί' ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα ποὺ τὸ πρῶν καί ἠῦρεν ἄλλα φαγωμένα, ἄλλα κατακομμένα κί' ἄλλα μακελλεμένα.

Ἐκλαψεν κί' ἀναστέναξεν κί' ἐπῆγεν ὁ ἀναστεναγμὸς της εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον.

Ἀγγέλοι κί' Ἀρχαγγέλοι, πηγαίνετε στὴν μητέραμ μου καί ἐρωτήσατε: Τί ἔπαθεν κί' ἔκλαψεν κί' ἀναστέναξεν κί' ἦλθεν ὁ ἀναστεναγμὸς της εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον;

Ἀγγέλοι κί' Ἀρχαγγέλοι ἐπῆγαν κί' ἐρωτήσαν: Τί ἔπαθες, Παναγία Δέσποινα, κί' ἔκλαψες κί' ἀναστέναξες καί ἦλθεν ὁ ἀναστεναγμὸς σου εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον;

Δὲν ἠθέλησα νά υπάγω οὔτε εἰς χώραν οὔτε εἰς χωρίον. Ἐπίσσα πέντε κάπουνους, πέντε κούκουνους καί πέντε ἀρναους. Ἐβγῆκα καί ἐπῆγα εἰς ἄκραν λειβαδίου. Ἡῦρα δενδρὸν μονόριζον, μονοκούτσουβον. Ἐκοψα. Μάνδραν ἔκαμα, μέσα τὰ ἔβαλα. Ἐτοῶς τὰ μέσα τῆς νυχτὸς ἦλθεν τὸ ἀλουπίδιον, τὸ κτίριον τῆς γῆς, ἀπ' ὅν τ' ἀμμάτιν τοῦ γιαιλλίν καί τὸ δόντιν τοῦ καρφίν, τὸ καουρόραχον, τὸ ἀλουπονούρικον, τὸ ἀλουπομούτσουον, ὅσα μοῦ ἔφαγεν, ὅσα μοῦ ἐκατάκοψεν κί' ὅσα μοῦ ἐμακέλλεψεν. Ἐπῆγα ποὺ τὸ πρῶν καί ἠῦρα ἄλλα φαγωμένα, ἄλλα κατακομμένα κί' ἄλλα μακελλεμένα. Ἐκλαψα κί' ἀναστέναξα καί ἦλθεν ὁ ἀναστεναγμὸς μου εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον.

Ἀγγέλοι κί' Ἀρχαγγέλοι ἐπῆγαν εἰς τὸν Θεόν καί τοῦ τὸ εἶπαν:

Ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα δὲν ἠθέλησε νά υπάγῃ οὔτε εἰς χώραν οὔτε εἰς χωρίον. Ἐπίσεν πέντε κάπουνους, πέντε κούκουνους, πέντε ἀρναους. Ἐβγῆκεν καί ἐπῆγεν εἰς ἄκραν λειβαδίου. Ἡῦρεν δενδρὸν μονόριζον, μονοκούτσουβον. Ἐκοψεν. Μάνδραν ἔκαμεν, μέσα τὰ ἔβαλεν. Ἐτοῶς τῆς νυχτὸς ἦλθεν τὸ ἀλουπίδιον, τὸ κτίριον τῆς γῆς, ἀπ' ὅν τ' ἀμμάτιν τοῦ γιαιλλίν καί τὸ δόντιν τοῦ καρφίν, τὸ καουρόραχον, τὸ ἀλουπονούρικον, τὸ ἀλουπομούτσουον, ὅσα τῆς ἔφαγεν, ὅσα τῆς ἐκατάκοψεν κί' ὅσα ἐ-

μακίελλεψεν. Ἐπῆγεν ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα πού τό πρῶϊν καί ἤῤρεν ἄλλα φαγωμένα, ἄλλα κατακομμένα κι' ἄλλα μακίελλεμμένα. Ἐκλαψεν κι' ἀναστενάξεν καί ἤλθεν ὁ ἀναστεναγμός της εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον.

Εἶπεν ὁ Θεός: Δέν εἶχεν δύο λένες κάρναβον καί μετὰξιν κόκκινον νά δῆσῃ τές ἐβδομηνταδυὸ βλέβες τοῦ λαιμοῦ του καί τὴν βλέβαν τὴν καθάρην τῆς καρδίας του;

Σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεόν νά ἀπέχῃς ἀπὸ τοῦ σπίτι (τοῦ τάδε). Νά ὑπάγῃς εἰς τὸ ὄρος. Ἐχει ἀκάρναους καί ἀκρίδες νά φάγῃς νά περάσῃς τὴν ζωὴν σου.

ΣΩΖΟΣ Κ. ΤΟΜΠΟΛΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Παγκυπρίου Γυμνασίου: Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα ἐπὶ τῇ Πεντηκονταετηρίδι, 1893—1943. Λευκωσία 1944. η+140+XXIII. Τιμὴ μιὰ λίρα.

Ἡ ἱστορία τῆς πεντητᾶχρονης ζωῆς ἑνὸς ἐκπαιδευτικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι πάντα ἐνδιαφέρουσα, γιατί ἡ δράση ἑνὸς σχολείου δὲν περικλείεται μονάχα μέσα στοὺς τέσσερις τοίχους του, ἀλλ' ἀπλώνεται περισσότερο ἢ λιγώτερο πλατιά μέσα στὴν κοινωνία, κ' ἔτσι θίγει τὶς σημαντικώτερες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἑνὸς τόπου. Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐξιστόρηση τῆς ζωῆς τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, γιατί οἱ ἰδιαιτέρως συνθηκὲς τοῦ τόπου μας τοῦ ἔχουν προσδώσει ξεχωριστὸ χαραχτήρα καθιστώντας τὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς καί ἐθνικῆς ζωῆς του. Κι αὐτὸ τὸν ἰδιαίτερο χαραχτήρα τοῦ Π. Γ. εἶναι πού τὸν ἔχει προπάντων τὸ «Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα» γιὰ τὰ πενήντα τοῦ χρόνια, πού μόλις κυκλοφόρησε. Κ' ἔτσι κυρίως τὸ βλέπω: ὅχι ἄλλα σὰν ἱστορία ἑνὸς σχολείου, μὰ σὰν ἱστορία ἑνὸς πνευματικοῦ καί ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ, πού γιὰ πενήντα χρόνια, καί κάτω ἀπὸ τὶς πρὸ ἀντιφάσεις περιστάσεις ἐργαζόταν ἀκατάπαυτα καί

συστηματικὰ γιὰ νά φωτίζει τὶς κυπριακὲς γενεὲς στ' ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, νά τις ἐξυψώνει πνευματικὰ καί νά τις δυνάμυνει γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, νά τις κατευθύνει στὶς στενώτερες καί πλατύτερες ἀναζητήσεις τῶν νά δίνει τὴν πνοή, τὸν παλμό στὶς ὑψηλότερες κ' ἐθνικώτερες ἐπιδιώξεις κ' ἐνέργειες τοῦ τόπου. Γιὰ μιὰ τόσο πλούσια καί γόνιμη ζωὴ ἄξιζε βέβαια μιὰ πανηγυρική ἐκδοσὴ ὅπως τὸ «Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα», πού μὲ τὴν πολυτελεῖ τοῦ ἐμφάνισις μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σὰν ἕνας ἄθλος γιὰ τὴν σημερινὴ ἐκδοτικὴ κατέσταση στὴν Κύπρο.

Ἐπειδὴ εἶμαι ἕνας ἀπὸ τοὺς συνέργατες στοῦ «Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα», δέ μοῦ ἐπιτρέπεται βέβαια νά κάνω ἄλλη κριτικὴ παρά μιὰ σύντομη παράθεση κι ἀνάλυση τῶν περιεχομένων του, πού κι αὐτὴ μόνη μπορεῖ νά δείξει τὸ μέγεθος καί τὸ ποῖόν τῆς ἐργασίας πού συντελεῖται μέσα στοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Ἦτορ ἀπὸ τὴν ἀφιέρωση τοῦ Λευκώματος καί τὸν «Ὑμνο» τοῦ Π. Γ., ἀκολουθεῖ ἡ «Ἱστορία τοῦ Π. Γ. ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ (1893) μέχρι τῆς συμπληρώσεως πεντηκονταετίας (1943)» γραμμένη ἀπὸ τὸ γυμνασιάρχην κ. Κ. Σπυριδάκη. Ἡ περιληπτικὴ ἀλλὰ διαφωτιστικὴ αὐτὴ μελέτη (πού ἀνατυπώθηκε καὶ σ' ἰδιαίτερον φυλλάδιον) δείχνει τοὺς μύχθους πού χρειάστηκαν γιὰ νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἱδρυσις τοῦ Π. Γ., τὸν πόθο τοῦ λαοῦ γιὰ μιὰν ἀνώτερη σχολὴ μορφωτικὴ καί τὶς ἄοκνες προσπάθειες τῶν φωτισμένων παιδίων του, προπάντων τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος Ἀλεξάνδρειας, γιὰ τὴν πραγματοποίησίν του. Δείχνει κατ'ὸν τὴ δύσκολη ἀλλὰ γόνιμη ζωὴ τοῦ Π. Γ. στὴν ἐξελίξιν τῆς, τὸν πλουτισμὸ καί τὴν ἀκατάπαυτη διεύρυνση τῆς δράσεως του, τὶς ἐσωτερικὲς κ' ἐξωτερικὲς ἐνέργειες του γιὰ τὴ βελτίωση τῶν πνευματικῶν συνθηκῶν τῆς Κύπρου, καί γενικὰ τὴν πολὺμορφον ἐργασίαν του κατὰ τὰ πενήντα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Τὴν ἐργασία πού σήμερ συντελεῖται στοῦ Π. Γ. τὴν ἐκθέτει ὁ ὑποδιευθυντής κ. Θ. Σοφοκλέους στὴ μελέτη του «Πῶς ἐργάζονται σήμερον τὸ Π. Γ.», ἐνὸς δ' κ. Διαγόρας Νικολαΐδης γράφει γιὰ τὴ «Γυμναστικὴ ἐν τῷ Π.

Γ., κι ὁ κ. Γ. Σαββίδης τὴν ἱστορία «τοῦ οὐλοῦ καὶ τοῦ κτερίου τοῦ Π. Γ.» μὲ τέσσερα σχέδια ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τοῦ κτερίου.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἕως ἐδῶ εἶναι τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Λευκώματος, πού περιέχει τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Τὸ δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τὰ σχετικά μὲ τὸν ἑορτασμό τῆς πεντηκοντατηρίδος τοῦ Π. Γ. στὶς 16 Μᾶη 1943 μὲ μιὰ σύντομη περιγραφή ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο, μὲ τὴν προσφώνηση τοῦ Σ. Τοποτηρητοῦ κ.κ. Λεοντίου, κ' ἔνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πανηγυρικό τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκη γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Π. Γυμνασίου.

Τὸ τρίτο μέρος ἀποτελοῦν οἱ κατάλογοι τῶν ἱδρυτῶν, ἐφόρων, καθηγητῶν, εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τοῦ Π. Γ. πού σύνταξε ὁ κ. Θ. Σοφοκλέους, ὁ «κατάλογος μαθητῶν καὶ ἀποφοιτῶν τοῦ Π. Γ. μετασχόντων ὡς ἐβελοντῶν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῆς Ἑλλάδος» συνταγμένος ἀπὸ τὸν κ. Π. Μαυρομιχάλη καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἀποφοιτῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ Π. Διδασκαλείου πού σύνταξε ὁ κ. Γ. Καραγιάννης.

Στὸ τελευταῖο μέρος παρατίθενται 23 πίνακες μὲ 30 εἰκόνες ἀπὸ τὴν πενηντάχρονη ζωὴ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο. Βέβαια ἐλλείψεις, καὶ παραδρομὲς μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ, γιὰ τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα, πᾶν ὅσα ὅποια στήριχτηκε τὸ ἔργο, κάποτε δὲν ἦταν πλήρη καὶ ἀκριβῆ. Ἀλλὰ μὲ τὰ μέσα πού εἶχε ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ στὴ διάθεσή της μόνο αὐτὸ μποροῦσε νὰ γίνει. Καὶ πιστεύουμε πὼς δὲν εἶναι μικρό. Τὸ «Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα» εἶναι ἄξια ἐργασία γιὰ μιὰν ἄξια ζωὴ, γιὰ τὴ μεγάλη ζωὴ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

Τεύκρου Ἀνθία: «Ἐκ Βαθέων». Ποιήματα. Κύπρος 1944.

Ἡ νέα συλλογὴ τοῦ Ἀνθία ἀνεκίνησε μέσα στὴν ψυχὴ μου ὠρισμένα ἐρωτήματα καὶ παλῆς σκέψεις, πού ἡ ὀξύτης τῶν καθημερινῶν πραγμά-

των δὲν ἄφηνε ἄλλοτε νὰ ἐκδηλωθοῦν: Εἶναι ἡ ἐποχὴ μας ποιητικὴ; Ἡ καλύτερα, ποῖα εἶναι σήμερὰ ἡ θέσις τῆς ποίησης στὴ ζωὴ μας;

Σὲ ἡρεμες καὶ κατασταλαγμένες ἐποχές ἡ ποίηση εἶναι τὸ ἄρωμα τῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἐπιλογὴ ἀνωτέρων ἰδεῶν καὶ τὴ συμπίκνωση λεπτῶν αἰσθημάτων, μὲ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς καὶ τὸ μουσικὸ ρυθμὸ τῶν λέξεων ὁ ποιητὴς γίνεται ὁ βαθύτερος ἐρμηνευτὴς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ ὁ παρορμητὴς πρὸς ἀγῶνες ἠθικοῦς καὶ ἀνώτερες πνευματικὰς συγκινήσεις. Μέσα στοὺς στίχους ἑνὸς καλοῦ τραγουδιοῦ ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, τὴν ψυχὴ τῆς δικῆς του, τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Αἰσθάνεται τὸ βαθύτερο παλμὸ τῆς δημιουργικῆς στιγμῆς πού ἐνέπνευσε τὸ ποίημα, τὸ μουσικὸ ρυθμὸ τῶν στίχων πού πέρρασαν καὶ ἐκείνων πού θάρθουν. Καὶ ἡ σκέψις τῶν ἀνθρώπων πλατύνεται μέσα στὴν προέκτασι τῶν πληθωρικῶν συγκινήσεων τοῦ καλλιτέχνη, καὶ ἀγκαλιάζει τὸ σύμπαν, σὰ μιὰ ἐνιαῖα καὶ ἀδιάσπαστη ἐκδήλωσις τῆς πανανθρώπινης ἰδέας. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὕτη ἡ ποίηση εἶναι σωστὴ δημιούργημα. Εἶναι, καλύτερα, ἡ ἑκφρασις τῆς ψυχικῆς ἀναδημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ποῖα δὲμος εἶναι ἡ θέσις τῆς ποίησης σὲ ἐποχές ταραγμένες καὶ ἀνησυχες ὅπως ἡ σημερινή; Μέσα στὴ βίαιη σύγκρουσι τῶν ἰδεῶν καὶ τὴ διαφοροποίησι τῶν ἀξιών διατηρεῖ ἀκόμη ἡ ποίηση τὸ δημιουργικὸ χαρακτηριστὴρα της, ἡ μήπως μέσα στὸν αἰτεγκτο-ρεαλισμὸ τοῦ πολέμου δὲ βρίσκει στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὴν παλῆα τῆς ἀναπόκρισις, καὶ ὀφίσταται μονάχα σὰ μιὰ διακοσμητικὴ πολυτέλεια;

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀνοίξε πάντοτε τὸ δρόμο τῆς ὑστερα ἀπὸ σκληροῦς καὶ ἐξαντλητικοῦς ἀγῶνες. Στὸς ἀγῶνες αὐτοὺς τὸ αἰσθημα ὑποχώρησε μπροστὰ στὴν ἀνάγκη, καὶ ἡ αὐστηρὴ λογικὴ παραγκλώνει πρωταρχικὰς ἀξίες καὶ ὀρμέμωτες ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου, χάριν ἑνὸς γενικωτέρου ὀλικού ἢ πνευματικοῦ σκοποῦ.

Ἡ ὡμορφιά, ἡ γαλήνη, ἡ ἀνεσις καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ ζωὴ ὠρισμένων γενεῶν

θυσιάστηκαν για να κατοχυρωθούν τα ίδια αυτά, και άλλα περισσότερα, αγαθά στις νέες γενεές που θα έπακολουθήσουν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η ποίηση έλειψε από τη ζωή μας. Και δε σημαίνει ότι η ποίηση έπαυσε να βρίσκεται στην καρδιά μας αντίπαλση. Ο ποιητής δεν αναλύει μονάχα, αλλά συνθέτει, αγωνίζεται και δημιουργεί. Οι μεγάλες ιδέες, που κερδίζονται στα πεδία των μαχών, στα διπλωματικά συνέδρια ή στα εργαστήρια των σοφών, αξιοποιούνται και εμπίσκουν την ήθική τους δικαίωση μέσα στα έργα της Τέχνης. Μονάχα όταν υπάρχει τέλεια ισορροπία μεταξύ των νοησιακών και συναισθηματικών έκδηλώσεων της ζωής μπορεί να νοηθεί πολιτισμός και πρόοδος. Και το θαυμάσιο αυτό ισοζύγιο υπάρχει ακριβώς μέσα στην Τέχνη. Στην Τέχνη που δημιουργεί, που παρορμά, που συγκινεί, που κατευνάζει. Πόσο ποικίλος και πολύμορφος είναι ο χαρακτήρας της! Και πόσο διαφορετικά είναι επομένως τα μέσα και οι κατευθύνσεις της! Ωστε δεν μπορούμε να μιλούμε για αντιποιητική εποχή. Ίσως γεννιέται το ζήτημα αλλαγής τόνου. Η ουσία όμως της ποίησης είναι για όλες τις εποχές βασική και αναλλοίωτη.

Την ανησυχία της εποχής μας και τον αγώνα της υλικής και ψυχικής απολύτρωσης, που αγωνίζεται σήμερα η γενιά μας, τη συναντούμε και στη νέα ποιητική συλλογή του 'Ανθία. Το «Έκ Βαθέων» ακολουθεί την ίδια ιδεολογική και τεχνική γραμμή των προηγούμενων έργων του 'Ανθία. Είναι μία γραμμή ανόδου, που επισημαίνει πολλές φορές προς τα όπισθεν για να επαναλάβει θερμότερα τα ίδια πράγματα, και να εξακολουθήσει ύστερα πάλι την κατακόρυφη πορεία της. Μέσα στα 32 ποιήματα της συλλογής υπάρχει πολλή αγάπη και βαθύς πόθος για τον άνθρωπο, τον άνθρωπο που μοχθεί, που αγωνίζεται, που υποφέρει, που θυσιάζεται από μία θερμή αγάπη της ζωής.

Ίσως τα μπιβια του «Έκ Βαθέων» είναι πλέον γνωστά από προηγούμενα έργα του 'Ανθία. Ο ποιητής όμως της «Ανόδου» ξέρεει να ανανεώνει την τέχνη του. Υπάρχει τόση εύ-

αισθησία στη νέα συλλογή του. Οι τόνοι είναι τόσο θερμοί και λυρικοί. Το εισαγωγικό του ποίημα «Ακου το τραγούδι μου είναι πραγματικά κάτι καινούργιο στην 'Ανθιακή ποίηση. Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε για τον «Ύμνο στην 'Ελλάδα», «Τό 'Όραμα της 'Ελλάδας» και την «Ελευθερή 'Αθηνά», ποιήματα που ανοίγουν νέους ορίζοντες και προσθέτουν νέα στοιχεία στο έργο του Κυπρίου ποιητή.

Ο 'Ανθίας, παρά τις αντίθετες προφορικές διαβιώσεις του, έχει πραγματικά μιαν εύκολη και εύκολα στη χουργία και ένα θαυμαστό πλούτο τεχνικών μέσων και ρυθμών. Στο χέρι του είναι το θησαυρό αυτό να τον ανανεώνει και να τον ανακινεί, ή να μας τον παρουσιάζει κάθε φορά με την ίδια προοπτική και διάθεση. Η τελευταία του συλλογή απέδειξε ότι μαζί με τις ικανότητες της καλλιτεχνικής πνοής έχει και τις ικανότητες της ψυχικής ανανέωσης. Περιμένουμε

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Φώτη 'Αγγουλέ: Φωνές. Ποιήματα. 'Αλεξάνδρεια 1943.

Η μικρή ποιητική συλλογή «Φωνές» του κ. Φ. 'Αγγουλέ κυκλοφόρησε πριν από τις «Φλόγες του Δάσους», για τις οποίες έγραψα στο προηγούμενο τεύχος των «Κυπριακών Γραμμάτων» (άρ. 113-114, σελ. 184). Και στις «Φωνές» όμως υπάρχει η ίδια ποιητική διάθεση όπως και στη δεύτερη συλλογή, αλλά περισσότερο άτεχνα εκφρασμένη. Είναι ένα ασθενικό ξεκίνημα αλλά συχνά κάποια φωνή έλπιδοφόρα ακούεται που προμηνύει την εξέλιξη όπως παρουσιάζεται στις «Φλόγες». Το αίσθημα είναι πιο σύθρομητο και φυσικό στις «Φωνές», αλλά το τεχνικό δούλεμα πολλές φορές λείπει, και οι λέξεις κάποτε δεν είναι διαλεγμένες και οι αρμόζουσες. Γενικά η μικρή αυτή ποιητική συλλογή είναι μια εύσυνειδητη προσπάθεια που πάει να γίνει ποιητική διάθεση, μα σπάνια το κατορθώνει. Αναφέρω ιδιαίτερα τα ποιήματα «Τί-

ποτα», «Καρφιά», «Ευτέρπη», «Ὁ Σαλπικτήης», «Ὅλα γιὰ σένα». Εἶναι οἱ καλοί προάγγελοι τῆς κατοπινῆς καλὴς ἐργασίας τοῦ κ. Φ' Ἀγγου. Ἰσχυρὰ φαίνεται στίς «Φλόγες τοῦ δάσους» καὶ σὴν ὑστερώτερη ποιητικὴ παραγωγή του.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Ἀπυκτῶ: Ἡ Μαργαρίτα. Πολεμικὸ διήγημα. Λονδίνο 1944, σ. 24.

Στὴν πραγματικότητα δὲν πρόκειται γιὰ διήγημα, μὲ τὴ λογοτεχνικὴ σημασία τοῦ ὅρου, παρὰ γιὰ μιὰν ἀπλοϊκὴ καὶ ἀτεχνὴ ἀφήγηση κομματιῶν ἀπὸ τὴ δράση τῶν Ἀνταρτῶν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, μιὰ ἀφήγηση, πού μ' ὅλη τὴν ἀληθοφάνεια τῆς, ἔχει ἐκδηλῇ τὴ σφραγίδα τοῦ τεχνητοῦ καὶ ἀδέξιου. Δὲν παραγνώριζω τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο γράφτηκε ἡ «Μαργαρίτα», πού ὅσο ὕψηλός καὶ ἠθικός κι ἂν εἶναι, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ σώσει τὸ ἀφήγημα τοῦτο καὶ νὰ τοῦ δώσει κάποια λογοτεχνικὴν ἀξία. Τὸ θέμα θὰ μπορούσε ἀπὸ ἐμπειρότερο χέρι νὰ γίνῃ ἓνα πραγματικὸ ἔπος γιὰ τὴν ἀντίσταση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐναντίον τὸν εἰσβολέα, ἐνῶ τώρα ἔμεινε μιὰ ἀψυχὴ δημοσιογραφικὴ ἀναγραφή. Καμιά ἀνάλυση τῶν τύπων ἢ ἐμβάθυνση στὸ χαρακτήρα τῶν, κανένα δούλεμα ἢ ἀρμονικὸ δέσιμο τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος μὲ τὰ ἐχτυλισσόμενα γεγονότα, καμιά προσοχὴ στὸ ὕψος ἢ στὴ γλώσσα δὲν ὑπάρχει. Καὶ φοβοῦμαι πὼς τὸ ἑλληνικὸ δρᾶμα στὰ οκληρὰ χρόνια τῆς κατοχῆς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ περιγράψῃ καὶ νὰ τὸ ζωντανέψῃ ἓνας πού δὲν τοῦ δόθηκε ἡ τραγικὴ εὐκαιρία νὰ τὸ ζήσει. Τὴν ἐργασία αὐτὴν περιένουμε μόνον ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες λογοτέχνες.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ» ΤΟΥ κ. ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Λευκωσία 24 Γενάρη 1945.

Ἀγαπητέ μου κ. Νίκο Κρανιδιώτη,

Σ' εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὸν τόμο τῶν «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» σου, πούγες τὴν εὐγενική καλωσύνη νὰ μοῦ στείλεις.

Τὰ διηγήματα τῶν «Χρονικῶν»—ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα εἰναι πλημμυρισμένα μὲ τὴν ἀβρότητα καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθηματος, κι' ἄλλα ζωορὰ φρίζουν στιγμές, ἀνησυχίες κι' ἐπεισόδια βγαλμένα ἀπὸ τὴν πολεμικὴ τοῦτη περίοδο—ἐμφανίζουν μιὰν ἀληθινὰ φροντισμένη λογοτεχνικὴν ἐργασία, κι' εἶναι γραμμένα μὲ διαχυτὴ λεπτότητα καὶ μαεστρία. Διαγράφουν μ' ἄγνὸ καλλιτεχνικὸ γούστο κι' ἀκρίβεια τοὺς χαρακτήρες, κι' ἀφήνουν σὰν τὰ διαβάζει κανεὶς, μιὰ ξεχωριστὴ εὐχαρίστηση, καλλιτεχνικὴ συγκίνηση καὶ χαρὰ. Τὸ «Εἰδύλλιο» σου εἶν' ἓνα ποίημα ἀληθινὰ χαριτωμένο κι' ἀβρό, γεμάτο ἀπὸ τὴς ἐμορφῆς μιᾶς ψυχῆς λεπτῆς κι' ἀσθαντικῆς σὰν τὴ δική σου.

Σε συγχαίρω γιὰ τὸν τόμο τοῦτο τῶν διηγημάτων σου, καὶ σοῦ σφίγγω τὸ χέρι μὲ φιλικώτατα αἰσθηματα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΚΙΑΝΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ—ΤΥΠΟΣ

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς «Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» ἀποτελεστικῶς ἀπὸ τοὺς κ. κ. Κ. Σπυριδάκι, πρόεδρο, Π. Κιρμίση, ἀντιπρόεδρο, Γ. Παπαχαράλαμπος, γραμματέα, Κ. Προυσῆ, ταμιά, Λ. Φιλίππου, Κ. Χρυσάνθη καὶ Ν. Κληρίδη, μέλη. Δυὸ τοιοῦ τῆς Ἑταιρείας τυπώνονται καὶ θα κυκλοφορήσουν σὲ λίγο.

—Στις 7 Γενάρη ἔγινε στὴ Λάρνακα ἡ δευτέρη διάλεξη πού διοργανώσε ἡ Ἑτ. Κυπρ. Σπουδῶν μαζί μὲ τὸν Πεζοπορικὸ Ὀμιλο. Μίλησε ὁ κ. Κ. Προυσῆς μὲ θέμα «Λαογραφία καὶ Κύπρος». Στις 11 Φλεβάρη θὰ μιλήσει ὁ κ. Γ. Παπαχαράλαμπος μὲ θέμα «Ὁ θρήνος τῆς Κύπρου».

—Κατὰ τὸ Δεκέμβρη οἱ «Garrison Players» ἔπαιζαν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία τὴν κωμωδία «Laburnum Grove» τοῦ J. B. Priestley. Οἱ ἴδιοι ἐτοιμάζουν τῶρα ἄλλο ἔργο τοῦ Priestley.

—Στις 3 τοῦ Γενάρη τὸ Παρθενάγειο Φανερωμένης ἔκανε παράσταση παιδικοῦ θεάτρου, πού εἶχε ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία ἀπὸ κάθε ἀποψη. Σημεῖωνουμε ἰδιαίτερα τὸ δραματάκι «Παραμονὴ Πρωτοχρονιάς» γραμμένο στὴν κυπριακὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν Κύπριο ποιητὴ κ. Παῦλο Λιασιδή.

—Οἱ μαθητὲς τῆς ἑχτρῆς τάξης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου ἔπαιζαν κατὰ

τό Γενάρη στή Μεγάλη Αίθουσα του σχολείου τό ἔργο «Νά ζεῖ τό Μεσολόγγι» τοῦ Β. Ρώτα, μέ σκηνογραφίες δικές των. Ἡ μαθητική αὐτή παρουσία εἶναι ὑπόδειγμα εὐσυνειδητής καλλιτεχνικῆς ἐργασίας, πού ὀφείλεται ἀποκλειστικά στήν πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν. Ἐξαιρετική ἦταν ἡ ἀπόδοση τοῦ δυσκόλου ρόλου τοῦ Παπαγιώργη καί τῆς τρελλῆς. Ἀλλά κι ὅλοι οἱ ἄλλοι ρόλοι ἐρμηνεύθηκαν μέ κατανόηση καί αἰσθημα. Στις 17 Φλεβάρη ἡ παράσταση θά ξαναγίνει γιά τό κοινό. Οἱ εἰσπράξεις θά σταλοῦν στίς μαθήτριες τοῦ Ἀ' Γυμνασίου Ἀθηνῶν.

—Στις 28 Γενάρη τό Λύκειο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου γιόρτασε τὰ δεκαπεντάχρονα του, Συγχάιρουμε θερμά τό λαμπρό αὐτό ἴδρυμα, καί ἰδιαίτερα τήν πρόεδρό του κ. Μαρία Π. Ἰωάννου πού εἶναι ἡ ψυχή καί ἡ ἀκούραστη ἐργατριά του.—Κατά τήν πρωτοχρονιά τό Λ.Ε.Α. παρουσίασε τό 23ο παιδικό του θέατρο, πού εἶχε, ὅπως πάντα, ἐξαιρετική ἐπιτυχία. Σημειώνουμε πῶς τό Λ.Ε.Α. πρῶτο στήν Κύπρο εἰσήγαγε τό παιδικό θέατρο καί τό καλλιέργησε συστηματικά μέ τή στοργική ἐπίβλεψη τῆς κ. Μ. Π. Ἰωάννου.

—Ὁ μεγαλέμπορος κ. Ν. Π. Λανίτης ἀπό τή Λεμεσό ἔκανε δωρεά £ 21.000 γιά νά ἱδρυθεῖ νέο οἶκημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Λεμεσοῦ μέ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα παραρτήματα καί μιά μικρή ἐκκλησίτσα. Ἐξ ἄλλου ὁ δήμαρχος Λάρνακος κ. Δ. Δημητρίου ἔκανε δωρεά £ 5.000 γιά τήν ἱδρυση Βιβλιοθήκης στή Λάρνακα. Συγχάιρουμε ὁλόψυχα καί τοὺς δύο φιλόμους δωρητές, πού ξαίρουν τόσο καλά νά χρησιμοποιοῦν τόν πλοῦτο τους γιά τήν πνευματική ἀνόρθωση τοῦ τόπου μας, κ' εὐχόμεσταν νά τὸ μιμηθοῦν κι' ἄλλοι πλοῦσιοι Κύπριοι.

—Στις 3 Φλεβάρη ὁ «Ἄρης» Λεμεσοῦ ἔκανε συναυλία στό «Μαγικό Παλάτι» Λευκοσίας ὑπὸ τῆ διεύθυνση τοῦ μαέστρου κ. Σολ. Μιχαηλίδη καί μέ σύμπραξη τοῦ «Μόζαρτ» Λευκοσίας. Τό πρόγραμμα περιελάμβανε ἔργα τῶν Mozart, Schubert, Weber, Verdi καί τοῦ κ. Σ. Μιχαηλίδη. Σημειώνουμε ἰδιαίτερα τὸ συμφωνικό σκίτσο «Στὸ γάμο τοῦ χωριοῦ» τοῦ κ. Σολ. Μιχαηλίδη (βασισμένο πάνω στό κυπριακὸ τραγοῦδι τοῦ γάμου) πού εἶχε ἐξαιρετική ἐπιτυχία,

καθὼς καί τό «Ἀφιέρωμα» καί τὴν Cantata πάνω στὸν «Τάφος» τοῦ Παλαμά. Ἡ Κυπριακὴ μουσικὴ πραγματικά πλουτιστῆκε μέ τὰ ἔργα αὐτά τοῦ κ. Μιχαηλίδη. Γενικά ἡ συναυλία εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία.

—Στις 30 τοῦ Γενάρη κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Γραμμάτων στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο μίλησε ὁ κ. Κ. Προυσῆς μέ θέμα «Αἰσθητικὴ καλλιέργεια». Ἡ μελέτη αὐτὴ θά δημοσιευεῖται σὲ προσεχὴ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μας. Στὴν ἴδια γιορτὴ ἀπονεμήθηκε τὸ δεκάλογο ἔπαθλο πού πρόσφερε ὁ κ. Βρασίδης Κραμβῆς κατὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἀθηνῶν γιά τὴν καλύτερη ἔκθεση μαθητῶν καί μαθητριῶν τῆς ἑχτῆς τάξης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου μέ θέμα «Ὑμνος εἰς τὰς ἀναγεννωμένες Ἀθήνας». Τὸ ἔπαθλο ἀπονεμήθηκε στήν ἔκθεση τῆς δ. Χρυστάλλας Ἰωαννίδη.

—Ὁ στρατιώτης ποιητῆς κ. Κ. Ν. Ἀκαθιώτης κυκλοφορεῖ σὲ λίγο τὴ ποιητικὴ του συλλογὴ «Ποιήματα». Συνδρομητὲς γράφονται καί στὸ γραφεῖο μας (19, Οὐζουνιάν). Τιμὴ 3 σελίνια.

—Στις 14 Φλεβάρη ὁ δμίλος σοβαροῦ θεάτρου «Προμηθεὺς» κάνει τὴν πρώτη του ἐμφάνιση στὴ Λευκοσία μέ τὸ ἔργο τοῦ Δ. Μπόργη «Καινουργία Ζωή». Εἶναι μιὰ σοβαρὴ προσπάθεια πού πρέπει πρόθυμα νὰ ὑποστηριχτεῖ.

* * *

Πρὸς ἄρση κάθε παρεξήγησης σημειώνουμε καί πάλι, ὅτι στὴ στήλη αὐτὴ ἀναγράφουμε μόνο ὅσα περιοδικὰ κ' ἐφημερίδες στελλοῦνται στὸ γραφεῖο τοῦ περιοδικοῦ, 19 Οὐζουνιάν, Λευκοσία.

—Πήραμε τίς ἐφημερίδες *Ἑλευθερία*, *Ἀνεξάρτητος*, *Κυπριακὸς Τόπος*, *Πάφος*, *Νέα Πολιτικὴ*, *Ἐπιθεώρησις*, *Χρόνος*, *Παρατηρητὴς* καί *Ἀνόρθωση*. Πήραμε ἐπίσης τὰ περιοδικὰ: *Φλόγα* καί *Σπίθα* τοῦ Τ. Ἀνθία, θεωρητικὴ *Ἀνόρθωση*, *Τὸ Θέατρο*, *Ἑλεῦθερος Κόσμος*, *Ἀγωνιστής*, *Χριστιανικὴ*, *Ἀναγέννησις*, *Ἀγάπη*, *Φανὸς τῆς Κύπρου*, *Ὁ Εὐαγγελικὸς Κόσμος*, *Νέο Ξεκίνημα*, *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, *International Dentistry* καί *Portugal*.

—Ξαναβγῆκε στὴν Ἀλεξάνδρεια τὸ περιοδικὸ *Ἑλλην*, δεκαπενθημερὸ τώρα ὄργανο ἐλεύθερης σκέψης καί μέ ἀρχισυντάχτη τὸν ἐκλεκτὸ συνερ-

γάτη μας κ Θ. Πιερίδη. Είναι μία ζωντανή ελληνική φωνή προόδου και αναπροσαρμογής, που ξεετάζει φιλελεύθερα και φωτεινά τὰ σύγχρονα προβλήματα.

* * *

Λεπτομερή επιθεώρηση του τύπου, αλληλογραφία και κριτική για πολλά βιβλία θά δημοσιεύσουμε στο επόμενο τεύχος. Δυστυχώς ο χώρος μας είναι πολύ περιορισμένος, και μ' ἄλλο που αυξάνουμε τις σελίδες πέρα από τὸ κανονικό, δὲν μπορούμε νὰ περιλάβουμε κάθε φορά ὅλη τὴν ὕλη πού θέλουμε. Ὡστόσο ἐλπίζουμε πὼς σὲ λίγο θά μπορούμε νὰ ξαναβγάλουμε τὰ «Κυπριακά Γράμματα» κάθε μῆνα, καὶ ἴσως μὲ περισσότερες σελίδες.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τούτη θυμίζουμε καὶ πάλι—πόσες φορές!—τοὺς συνδρομητές μας νὰ μᾶς ἀστέλουν τὴ συνδρομή τους, πὺ ἄλλωστε εἶναι τόσο μικρὴ ἀπέναντι στὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ μας.

ΒΙΒΛΙΑ

Παγκυπρίου Γυμνασίου: Ἀναμνηστικὸν Λευκωμᾶ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδῃ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου 1893—1943. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, 1944, σελ. η' + 140 + XXIII. £ 1—0—0.

Κ. Σπυριδάκι: Ἡ ἱστορία τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ (1893) μέχρι τῆς συμπληρώσεως πεντηκονταετίας (1943). Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, 1944 σ. 43.

Νίκου Κρανιδιώτη: Χρονικά (διηγήματα). Λευκωσία 1945, σ. 85, 4].

Τεύχρου Ἀνθία: Ἐκ βαθέων (ποιήματα). Κύπρος 1944, σ. 40 2].

Παύλου Λιασιδῆ: Χάραμαν Φοῦ (ποιήματα) Κύπρος, 1944 σ. 88 3].

Ἀντὶν Περγάκη: Στοιχεῖα μελέτης καὶ κριτικῆς τῆς λογοτεχνίας. Πάφος 1944, σ. 73.

Γιώργου Χειμαριδῆ: *Orosbu Hayat!* (Τραγούδια), Λευκωσία 1944, σ. 24.

Ἀνδρέα Μαϊστράλη: Τὰ γεγονότα τῆς πεντηκονταετίας 1894—1944. Ἱστορικὴ μελέτη. Λευκωσία 1944, σ. 96 3].

Ἀττικῶν: Ἡ Μαργαρίτα, Πολεμικὸ διήγημα. London 1944 σ. 24.

Φώτη Ἀγγουλέ: Φωνές. (ποιήματα) Ἀλεξάνδρεια 1943, σ. 40, Γ. Δ. 10.

L. L. Schücking: The sociology of literary taste: London 1944, p. 78 76.

Ἀμφιστράτου Παναγιῶτη: Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων (ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις), Κύπρος 1945, σ. 135.

Ἀντωνάκη Εὐγενίου: Οἱ Σκλάβοι. Δρᾶμα σὲ 4 πράξεις. Πάφος 1944 σ. 44, 3].

Ἰω. Χρ. Μαλιᾶ: Ἀλατισμένα κι' ἀνάλατα. (Ποιήματα). Λευκωσία, 1945, σ. 66. 1 1/2 σελίνι.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

(συνέχεια ἀπὸ τὴν σελίδα 216)

τικρῦζει σὰν ἕνας καλὸς... Ἄγγλος (ὁ ἴδιος θὰ ἔλεγε, φαντάζομαι, σὰν ἕνα καλὸς Ἡύπριος), λιγάκι νευριασμένος γιὰ τὰ πράματα δὲν πᾶνε κο τόσο καλὰ σὲ μερικὰ τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ παρατηρήσεις τοι ὅπως εἶπαμε, εἶναι αὐτοσχέδιες καὶ πολὺ προσωπικὲς. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐι ποδίζει νὰ γίνουν πεποιδήσεις, νὰ ὑποστηριχτοῦν μὲ φανατισμὸ καὶ ν προπαγανδιστοῦν ὕστερα καὶ σ' ἄλλους πολλούς* (ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἄντο ποκρητὴς πολλῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων καὶ πρακτορείων ἐιδήσεων). Ἐμεῖ οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι (ὅλοι δηλ. οἱ Ἕλληνες Κύπριοι) εἶναι σωστὸ ν ξέρουμε τί λέγεται γιὰ μᾶς. Γι' αὐτὸ δώσαμε στὶς ἀπόψεις αὐτὲς κάπα πλατύτερη δημοσιότητα, χωρὶς νὰ τις συζητήσουμε ἐδῶ καθόλου, πὺν θῖ ταν ἔξω ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

*Υπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνια.

ΤΥΠΟΙΣ: "ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ" ΘΩΜΑ Γ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ—ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Ἐκυκλοφόρησαν :

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

«ΧΡΟΝΙΚΑ»

Τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα Κυπριακὰ διηγήματα.

Ζητήσατέ τα ἀπὸ ὅλα τὰ πρακτορεῖα καὶ τὰ κεν-
τρικὰ βιβλιοπωλεῖα, ἢ ἐμβάσετε στὸ συγγραφέα
(Ν. Κρανιδιώτη, Παγκύπριο Γυμνάσιο, Λευκωσία) 3
σελλίνια, γιὰ νὰ σᾶς ἀποσταλοῦν ἀμέσως ταχυ-
δρομικῶς.